

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro programa

ŽYDRŪNĖ TURSAITĖ

II kurso studentė

**Paryžiaus susitarimo link: koalicijos Jungtinių Tautų klimato kaitos
konferencijose**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Margarita Šešelgytė

Vilnius, 2017 m.

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIO PAVYZDYS
(įrašomas po titulinio lapo)

Magistro darbo vadovo/ės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(parašas)

.....

(v., pavardė)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

komisijos sekretoriaus/ės parašas)

(Gynimo

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „Paryžiaus susitarimo link: koalicijos Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijose“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Žydrūnė Tursaitė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Tursaitė Ž. „Paryžiaus susitarimo link: koalicijos Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijose“: Tarptautinių santykių ir diplomatijos, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė doc. dr. M. Šešelgytė. – V., 2017. – 38 p.

Reikšminiai žodžiai: koalicija, klimato kaita, Jungtinių Tautų konferencija, Elnio medžioklė, Kopenhaga, COP15, Paryžius, COP21.

Šiame darbe nagrinėjamas klimato koalicijų vaidmuo JT klimato kaitos konferencijose. Viena vertus, siekiama suprasti, kaip tarptautinei bendruomenei 2015 m. pavyko pasiekti Paryžiaus susitarimą – pirmą susitarimą žmonijos istorijoje, kuriuo praktiškai visos pasaulio valstybės susitarė mažinti klimato kaitą ir prisiėmė privalomus įsipareigojimus. Kita vertus, pasitelkiant elnio medžioklės žaidimo teorijos išvalgas, pristatoma valstybių bendro įsipareigojimo – kolektyvinio veiksmo – analizė. Tokiu būdu parodoma, kad žaidimai visada priklauso nuo laiko ir vietos, o kolektyvinio veiksmo galimybes klimato klausimais nulemia veikėjų bendrieji lūkesčiai. Jeigu bendrieji lūkesčiai prognozuoja sąžiningą kitų elgesį, įsitvirtina tarptautinė klimato kaitos stabilizavimo tvarka. Jeigu nesąžiningą – reikšmingiausios grupės nesugeba suderinti interesų. Tačiau svarbiausia, jog šis abstraktus samprotavimas sukonkretinamas: teorinę diskusiją praturtina Jungtinių Tautų klimato konferencijose besiderančių klimato koalicijų tyrimas. Pagal elnio medžioklės modelio gaires, analizuojami Kopenhagos (COP15) ir Paryžiaus (COP21) klimato konferencijų derybiniai procesai ir užfiksuojami lemiami momentai, kaip pirmuoju atveju koalicijos liko derybinėje aklavietėje, o kitu – pasiekė kompromisą ir įtvirtino naują teisinę tvarką dėl klimato kaitos. Atlikus proceso analizę, prieinama prie išvados, kad gerai organizuotos ir vieningos koalicijos bei joms tipiškai atstovaujančių didžiųjų valstybių lyderystė skatina tarptautinių veikėjų tarpusavio pasitikėjimą, gerina bendruosius lūkesčius ir sudaro prielaidas bendradarbiauti itin jautriais gamtos apsaugos klausimais.

Turinys

Įvadas.....	6
1. Teoriniai klimato kaitos susitarimų principai pagal žaidimų teoriją.....	11
2. Koalicijos JT klimato kaitos konferencijose.....	17
3. Koalicijų vaidmens JT klimato kaitos konferencijose tyrimas.....	20
3.1. Koalicijos iki Kopenhagos klimato kaitos konferencijos.....	21
3.2. Kopenhagos klimato konferencija pagal kiškio medžioklės scenarijų.....	27
3.3. Koalicijos po Kopenhagos klimato kaitos konferencijos.....	32
3.4. Paryžiaus klimato konferencija pagal elnio medžioklės scenarijų.....	36
Išvados.....	41
Priedai.....	43
Literatūros sąrašas.....	46
Summary.....	57

Įvadas

*„Esame pirmoji karta, jaučianti klimato kaitos poveikį,
ir paskutiniai, dar galinti kažką padaryti.“¹*

Klimato kaita – nebeišvengiama šių dienų tema. Viena vertus, mūsų planeta neabejotinai šyla ir tai patvirtina visi – atmosferos, vandenynų, ledynų, palydovų – stebėjimų duomenys.² Klimato prognozės nedžiugina: nuo 1980 iki 2010 metų globali vidutinė oro temperatūra pakilo 0,17 °C. Remiantis Jungtinių Tautų Tarpvyriausybinės klimato kaitos komisijos (IPCC) tyrimais, iki 2050 m. prognozuojamas 1-2°C, o 2100 m. – dar 0,3-4,8°C didesnis klimato šilimas, lyginant su XX amžiaus pabaiga.³ Nors ilgesnės vasaros bei švelnesnės žiemos šiaurinėse platumose atveria naujas veiklos galimybes⁴, visa tai nepalankiai ar netgi pražūtingai veikia milijonų žmonių gyvenimus. Skirtingose pasaulio vietose, ypač Afrikoje, Centrinėje Amerikoje ir Pietryčių Azijoje, padažnėjo potvyniai ir lietingųjų sezonų trukmė arba ilgalaikės sausros ir dykumų plitimas; išaugo miškų gaisrų skaičius ir gėlo vandens išteklių problemos; didelį rūpestį kelia suintensyvėjęs ledynų tirpsimas, jūros lygio kilimas, gyvūnų ir augalų nykimas bei jų arealų kaita.

Antra vertus, klimato kaita nėra tik pasaulinis atšilimas. Neretai ji pasireiškia kaip grėsmių daugiklis, stimuliuojantis jau esamas politines tendencijas, įtampas ir nestabilumą. Pavyzdžiui, klimato kaitos padariniai gali sukelti nestabilumą tose šalyse ir regionuose, kurie jau ir taip yra pažeidžiami dėl sumažėjusių maisto ir gėlo vandens resursų, sugriautų infrastruktūrų bei plintančių ligų.⁵ Akivaizdu, kad tai sukelia ne vien socialinio vystymosi ar ekonomikos iššūkius, bet ir karinius konfliktus. Nuo 1980-ųjų metų 23% smurto proveržių tarp skirtingų etninių grupių buvo susiję su klimato nelaimėmis.⁶ Daugumą Afrikoje, Artimuosiuose bei Vidurio Rytuose kylančių

¹ Ištrauka iš JAV prezidento Baracko Obamos kalbos Niujorke, Pasaulio lyderių Klimato kaitos suvažiavime 2014 m. rugsėjo 23 d. <<https://insideclimatenews.org/breaking-news/20140924/transcript-obamas-speech-climate-change-un>>[Žiūrėta 2017-02-12].

² IPCC, „Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate.“ IPCC, Geneva, Switzerland, 2014, 2. <http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/SYR_AR5_FINAL_full_wcover.pdf>[Žiūrėta 2017-02-12].

³ Ten pat, 10.

⁴ Matt Rosenberg, "Advantages and Disadvantages of Global Warming. Positive and Negative Effects of Global Warming to People and the Planet." *ThoughtCo*, 2017. <<https://www.thoughtco.com/advantages-and-disadvantages-of-global-warming-1434937>>[Žiūrėta 2017-03-04].

⁵ Frank Sperling et al., „Poverty and climate change: reducing the vulnerability of the poor through adaptation.“ OECD, 2003, 1-13. <<http://www.oecd.org/env/cc/2502872.pdf>>[Žiūrėta 2016-05-26].

⁶ Alister Doyle, „Weather disasters raise conflict risk in multi-ethnic nations: study.“ *Reuters*, 2016. <<http://www.reuters.com/article/us-climatechange-conflict-idUSKCN10525T>>[Žiūrėta 2016-05-26].

terorizmo ir masinės migracijos problemų taip pat galima tiesiogiai sieti su neigiamais klimato kaitos padariniais.⁷ Paraleliai, kylantis jūros lygis grasina dešimtadaliui pasaulio gyventojų, gyvenančių žemose vietovėse bei salose. Realus pavojus netekti tėvynės jau yra iškilęs Kiribačio, Maldyvų ir Seišelių saloms.

Žinoma, pasauliniai klimato svyravimai patys savaime nėra jokia naujiena. Moksliniai duomenys rodo, kad per ilgus Žemės gyvavimo amžius ledynmečius nuolat keisdavo atšilimai, o po šių vėl prasidėdavo atšalimai. Tačiau nauja yra tai, kad pastaraisiais dešimtmečiais vykstantys klimato pokyčiai yra labai staigūs. Pagrindinė to priežastis – dėl žmogiškosios veiklos į atmosferą išmetamos šiltnamio efektą sukeliančios dujos (ŠESD), kurios sulaiko Saulės šilumą ir trikdo Žemės klimatinę pusiausvyrą.⁸ Šiandien ŠESD koncentracija atmosferoje yra didžiausia per pastaruosius 800 tūkst. metų ir kasmet nesustodama auga dėl iškastinio kuro deginimo ir miškų kirtimo.⁹ Taigi, norint išsaugoti planetą ateities kartoms, tarptautinei bendruomenei kaip niekada svarbu stabilizuoti ŠESD kiekį atmosferoje ir imtis klimato kaitos valdymo politikos.

Iš tiesų, gamtosaugos problemos jau rado vietą įvairių tarptautinių ir nevyriausybinų organizacijų darbotvarkėse. 1970 m. prie Jungtinių tautų (JT) buvo įsteigta IPCC; 1992 m. Rio de Žaneire patvirtinta JT Bendroji klimato kaitos konvencija (JTBKKK)¹⁰, o praktinį jos įgyvendinimą numatė 1997 m. pasirašytas ir 2005 m. teisinę galią įgijęs Kioto protokolas.¹¹ Bet nepaisant įtikinamos pažangos skatinant žmonijos atsakomybę už aplinką ir tam skiriamų solidžių finansinių išteklių, klimato kaitos klausimai niekur nedingo. Kioto protokolas, taršos apribojimo prievolėmis susaistęs tik išsivysčiusias pasaulio valstybes, baigė galioti 2012 m., o po šios datos nebuvo nustatyta jokių pareigų eiti toliau už deklaracijas ir sparčiau mažinti poveikį klimatui. Dera pažymėti, kad esminius sprendimus dėl JT klimato konvencijos veikimo priima pačios valstybės kartą per metus rengiamuose COP (angl. *Conference of Parties*) susitikimuose. Tikėtasi, kad naujaji susitarimą pagaliau pavyks pasirašyti 2009 m. Kopenhagos klimato konferencijoje (COP15). Deja, ši konferencija baigėsi nesėkme ir, daugumos apžvalgininkų vertinimu, vienu didžiausių tarptautinės politikos fiasko.¹² Istorinis, visos tarptautinės bendruomenės pastangas ir pareigas

⁷ Zoë Schlanger, „Pentagon Report: U.S. Military Considers Climate Change a 'Threat Multiplier' That Could Exacerbate Terrorism.“ *Newsweek*, 2014. <<http://www.newsweek.com/pentagon-report-us-military-considers-climate-change-immediate-threat-could-277155>>[Žiūrėta 2016-05-26].

⁸ IPCC, „Climate Change 2014: Synthesis Report,“ 2-4.

⁹ Ten pat.

¹⁰ JT Bendroji klimato kaitos konvencija, 1992.

<http://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf>[Žiūrėta 2017-03-04].

¹¹ JTBKKK Kioto protokolas, 1998. <<https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>>[Žiūrėta 2017-03-04].

¹² John Vidal, Allegra Stratton, Suzanne Goldenberg, „Low targets, goals dropped: Copenhagen ends in failure.“ *The Guardian*, 2009. <<https://www.theguardian.com/environment/2009/dec/18/copenhagen-deal>>[Žiūrėta 2017-03-03].

apimantis klimato susitarimas galiausiai buvo pasiektas 2015 m. Paryžiuje (COP21). Pastaroji JT klimato konferencija Prancūzijos sostinėje ir atskleidžia šiame darbe nagrinėjamą **problema** – nors klimato kaitos pasekmės yra aktualios praktiškai viso pasaulio gyventojams, iki pat 2015 m. valstybėms buvo sudėtinga prieiti prie bendrų sprendimų. Kyla klausimas, kaip šalims pavyko pasiekti visuotinį ir teisiškai įpareigojantį Paryžiaus susitarimą? Jei ir toliau išlieka nemažai skirtumų dėl klimato kaitai švelninti skirtų priemonių bei turimų galimybių jas įgyvendinti, kodėl tarptautiniams veikėjams nepavyko susitarti Kopenhagoje?

Nors ir laiko valstybių saugumą viena iš svarbiausių vertybių, neorealistas aiškintų, kad kertiniai klimato politikos poliai yra valstybių nacionaliniai interesai, o ne tarptautiniai įsipareigojimai ar organizacijos. Jei pasaulio šalys mato naudą ir pačios nori pažaboti klimato kaitą, jos imsės veiksmų, bet tarptautinė erdvė dėl to nesikeičia: joje egzistuoja anarchija, nėra jokio suvereno, turinčio galią kitiems nustatyti tvarką ir taisykles, bei priverčiančio jas paklusti.¹³ Neoliberalai kaip tik teigtų, kad tarptautinės organizacijos yra labai svarbus veiksnys, padedantis užtikrinti stabilumą tarptautinėje erdvėje. JT yra universali institucija, kuri pažaboja tarptautinę anarchiją ir sukuria forumą, kuriame valstybės gali derinti savo interesus civilizuotomis priemonėmis. Todėl sėkmingas COP veikimas, turint galvoje valstybių sienas peržengiančius klimato iššūkius, yra išskirtinai svarbus.¹⁴ Na, o konstruktyvistų mokyklos atsakymas būtų santykinai paprastas. Bendradarbiavimo struktūras jie kildintų iš bendrų, intersubjektyvių idėjų – tuo norima pasakyti, jog vertybės sufleruoja, koks elgesys yra teisingas, o koks ne.¹⁵ Valstybės imasi veiksmų dėl klimato, kai tvirtai tiki, jog toks žingsnis yra vertingas pats savaime.

Tačiau vien asmeninių šalių interesų bei vertybių šiuo atveju nepakanka, kadangi teisiškai privalomas klimato kaitos susitarimas priklauso nuo valstybių bendro įsipareigojimo – kolektyvinio veiksmo. Kai nėra norinčių ir galinčių užtikrinti bendrą veiksmų planą, šalių preferencijos nedaro įtakos veikėjų elgesiui. Tai liudija ir per praėjusius keliolika metų JT klimato kaitos konferencijose pastebimai išryškėjęs valstybių *koalicijų* – šalių sąjungų bendriems aplinkosaugos tikslams realizuoti – iškilimas.¹⁶ Naujosios Zelandijos diplomato Timo Groserio manymu, ryškėja tendencija, jog tam tikrų valstybių *grupių* pozicija JT viršūnių derybose tampa kur kas svarbesnė,

¹³ Scott Barrett, „Climate Treaties and the Imperative of Enforcement.“ *Oxford Review of Economic Policy*, 24(2), 2008, 239-244.

¹⁴ James N. Rosenau, *Along the Domestic-Foreign Frontiers: Exploring Governance in a Turbulent World*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.

¹⁵ John G. Ruggie, „The Social Constructivist Challenge.“ *International Organization*, 53(4), 1998, 856-879.

¹⁶ United Nations Environment Programme (UNEP), „Guide for Negotiators of Multilateral Environmental Agreements.“ United Nations Environment Programme, 2009, 23-24. <<https://www.cbd.int/doc/guidelines/MEAs-negotiators-guide-en.pdf>>[Žiūrėta 2016-05-26].

nei manyta iki šiol.¹⁷ Tad šio darbo **tikslas** – atskleisti klimato koalicijų vaidmenį JT konferencijose. Jeigu šimtai valstybių iš anksto tarpusavyje suderina interesus ir kuria vieningus judėjimus, tuomet sustiprinamas pasitikėjimas tarp svarbiausių veikėjų. Tai sudaro paskatas lengviau bendradarbiauti tarptautiniuose forumuose ir laikytis klimato kaitos švelninimą įtvirtinančių įsipareigojimų, taigi tampa paprasčiau įveikti kolektyvinio veiksmo dilemas. Todėl remiamasi **prielaida**, jog veiksmingai klimato kaitos politikai, kurios išraiška yra Paryžiaus susitarimas, būtinas ne tik atskirų valstybių, bet ir aplink jas besitelkiančių koalicijų įsitraukimas.

Siekiant užsibrėžto tikslo, keliami šie **uždaviniai**:

- 1) Pateikti tarptautinių klimato kaitos susitarimų atsiradimą paaiškinantį teorinį modelį, kuriuo bus remiamasi nagrinėjant JT klimato kaitos derybų procesą;
- 2) Išskirti pagrindines valstybių koalicijas klimato kaitos srityje. Darbe keliamas toks uždavinys, siekiant nustatyti jų raidą, sudėtį ir interesus;
- 3) Išnagrinėti bei palyginti, kaip klostėsi tarptautinių derybų procesai 2009 m. Kopenhagoje ir 2015 m. Paryžiuje. Toks uždavinys pasitarnaus aiškinantis istorinį kontekstą, kuriame formavosi ir veikė koalicijos;
- 4) Įvertinti, kokie sutarimai buvo pasiekti COP15 ir COP21. Darbe formuluojamas šis uždavinys, siekiant išvelgti esminius koalicijų pasiekimus minėtose JT konferencijose.

Nagrinėjant veikėjų tarpusavio ryšius, šiame darbe pasitelkiama žaidimų teorija, tiksliau – elnio medžioklės modelis. Žaidimų teorija, pagrįsta klasikinėmis racionalaus pasirinkimo prielaidomis, atskleidžia veikėjų tarpusavio sąveikos dėsningumus, kurie paaiškina, kokiose žaidimo situacijose šie bendradarbiauja, o kada patenka į kolektyvinio veikimo spąstus.¹⁸ Elnio medžioklės logika paprasta – kai medžiotojai (*tarptautinė bendruomenė*) sugauna elnią (*pasiekia visuotinį susitarimą dėl klimato kaitos*), visi be išimties džiaugiasi laimikiu (*tvariu klimatu*); kai sumedžioja pro šalį prabėgantį kiškį (*nebendradarbiauja*), galimi keli variantai: arba dalis žaidėjų lieka tuščiomis, arba visi pasidalina mažiau vertingą laimikį (*gamtosaugos problemas sprendžia individualiai*). Nė vienas racionalus žaidėjas nenorės mainyti elnio į kiškį (*klimato kaitai stabilizuoti reikia globalaus veikimo*), tačiau elnio medžioklė reikalauja daugiau pastangų – būtina kitų žaidėjų pagalba ir garantija, kad visi laikysis tarpusavio sutarimo. Pasitikėjimą tarp svarbiausių žaidėjų formuoja patirtis, kylanti iš sąveikos su kitais žaidimo dalyviais. Jeigu patirtis neigiama –

¹⁷ Patrick Smellie, „Four reasons why Copenhagen failed.“ *Business day*, 2010.

<<http://www.stuff.co.nz/business/3253590/Four-reasons-why-Copenhagen-failed>>[Žiūrėta 2016-05-26].

¹⁸ Andrew H. Kydd, *International Relations Theory: the Game Theoretic Approach*. Cambridge : Cambridge University Press, 2015, 6-10.

tarptautiniai veikėjai nebendradarbiaus, nes negalės būti tikri, jog kiti iš tikrųjų įsipareigos vardan bendro tikslo. Jeigu ji teigiama – teigiami ir bendrieji lūkesčiai. Tikėtina, kad žaidėjai pasitikės vieni kitų sąžiningumu ir priims sprendimą sekti dauguma, kurti bei laikytis kartu apsibrėžtų taisyklių. Taigi, iš to seka šio darbo **ginamieji teiginiai**: a) Kopenhagoje vyko „kiškio medžioklė“, nes COP15 trūko gerai organizuotų, vieningų klimato koalicijų. Dėl to konferencija buvo padrika ir persmelkta tarpusavio nepasitikėjimo; b) Paryžiuje vyko „elnio medžioklė“ – COP21 dalyvės turėjo aiškias joms atstovaujančias jėgas, kurios sudarė sąlygas suderinti šalių interesus ir patikėti, jog visi sąžiningai laikytis bendrų taisyklių.

Atliekant tyrimą, būtina įvertinti, kokiame tarptautiniame kontekste veikė klimato koalicijos. Tai padaryti leis proceso analizės metodas – jo dėka, bus galima išskirti svarbiausias aplinkybes, tarpinius žingsnius ir įvykius, kurie vienas tarptautines konferencijas atvedė prie konkrečių susitarimų, o kitas paliko derybinėje aklavietėje.¹⁹ Kadangi esminis akcentas šiame darbe dedamas ties 2009 ir 2015 m. vykusiomis JT konferencijomis, tyrimas apima 2007–2015 m. laikotarpį, kurio metu ir iškilo pagrindinės klimato koalicijos. Vis dėlto, apimties dėlei ir pirminių šaltinių trūkumas neleidžia nuodugniai aptarti ir apibrėžti visų šalių nacionalines pozicijas. Tad šiuo atveju svarbu išskirti esmines tendencijas, kaip didžiausią poveikį gamtai turinčios valstybės (JAV bei Kinija) elgėsi klimato koalicijų atžvilgiu. Galiausiai, reikia pažymėti, jog ES rolė JT klimato derybose jau yra išsamiai išnagrinėta²⁰, todėl plačiau šiame darbe nebus nagrinėjama. Tačiau reta tyrimų dalis konkrečiai parodė išsamesnį kitų COP dalyvaujančių klimato koalicijų vaidmens aiškinimą. Turint galvoje tai, kad tarptautinių santykių disciplinos kontekste vis aktualesne tampanti klimato kaitos bei bendrų veiksmų planavimo problematika yra pakankamai nauja sritis, šis tyrimas turėtų suteikti pridėtinės vertės tolesnei akademiniai diskusijai.

Toliau darbas dėstomas tokia tvarka. Pirmoje dalyje pristatomi teoriniai tarptautinių klimato kaitos susitarimų sudarymo principai. Antroje, atkreipiamas dėmesys į pagrindines JT veikiančias klimato koalicijas. Trečioji dalis skirta koalicijų vaidmens JT klimato konferencijose tyrimui. Darbas apibendrinamas paskutinėje dalyje – išvadose.

¹⁹ Andrew Bennett, Colin Elman, „Case Study Methods in the International Relations Subfield.“ *Comparative Political Studies*, 40(2), 2007, 171-183.

²⁰ Pavyzdžiui, Lisanne Groen, „The European Union at the Copenhagen climate negotiations: A case of contested EU actorness and effectiveness.“ *International Relations*, 27(3), 2013, 308-324; Rudiger K.W. Wurzel (sud.), *The European Union in International Climate Change Politics: Still Taking a Lead?* Routledge, 2016.

1. Teoriniai klimato kaitos susitarimų principai pagal žaidimų teoriją

Tarptautinis klimato susitarimas su aiškiais šalių įsipareigojimais mažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) emisijas yra pagrindinis JT Bendrosios klimato kaitos konvencijos tikslas. Mokslininkai pastebi, kad ilgą laiką tvari gamta apibūdinta kaip globali viešoji gėrybė (*global public good*). Tai reiškia, kad kai siekiama klimato kaitos švelninimo tikslų, švaria aplinka džiaugiasi visi – nesvarbu, prisidėjo prie darnaus, klimatui atsparios ekonomikos vystymo, ar ne (*non-excludability*). Kartu svarbu suprasti, jog tokios gėrybės tiekimas yra bendras visiems pasaulio gyventojams. Tai, kad atmosfera, vandenynais ar saulės energija naudojasi vienos šalies vartotojai, nė kiek nesumažina šių gėrybių kiekio kitiems (*non-rivalness*).²¹ Tačiau dėliojant akademikų argumentus dėl klimato kaitos aiškėja, kad ilginiui žmogaus poveikis gamtai tik didės – tai lems populiacijos augimas ir ekonominių centrų poliarizacija, todėl tiksliau bendruosius gamtinius resursus laikyti globaliais bendraisiais ištekliais (*common pool resource*). Kitais žodžiais, kuo daugiau gėrybių (vandens, miškų, žuvų ir pan.) sunaudos viena šalis, tuo labiau sumažės šių gėrybių skaičius arba kokybė likusiems tarptautinės bendruomenės nariams.²² Bet kuriuo atveju, neįmanoma pastatyti sienos, kuri atribotų neprisidėjusiuosius prie kovos su žmogaus poveikiu gamtai (*free riders*). Juk visos ekosistemos pajus naujas klimato sąlygas bei su tuo susijusius iššūkius. Taigi įpareigojančio pobūdžio susitarimai dėl globalių bendrųjų išteklių yra priklausomi nuo visų šalių pastangų, jog pasikeistų dabartinės ekonominės, socialinės ir ekologinės tendencijos.

Suprantama, kuo ilgiau delsiama mažinti aplinkos taršą, tuo labiau auga kaštai, reikalingi prisitaikymui prie klimato kaitos bei neišvengiamų to padarinių rizika. Todėl yra manančių, jog žinojimas apie klimato kaitos pražūtingumą anksčiau ar vėliau paskatins šalis bendradarbiauti.²³ Vis dėlto, tokiu būdu iš akių išleidžiami veikėjų tarpusavio ryšiai: gali būti, kad tam tikros šalys deda visas pastangas gamtai tausoti, tačiau vis tiek negauna rezultato, nes kiti neprisidėjo. Taip nutinka, mat klimatas keičiasi labai netolygiai – vieni rajonai greičiau nukenčia nuo intensyvesnių sausrų, šalčių ar liūčių, o kituose Žemės rutulio kraštuose padidėja žemės ūkio derlingumas, ir tai palankiai atsiliepia tarptautinei prekybai bei produkcijos konkurencingumui.²⁴ Kita vertus, jei kovojant su aplinkosauginiais iššūkiiais viena grupė valstybių darys tik simbolinius žingsnius, o kiti dės

²¹ Mizan R. Khan, „Climate Change, Adaptation and International Relations Theory.“ Kn. Gustavo Sosa-Nunez, Ed Atkins (et al.), *Environment, Climate Change and International Relations*. Bristol: International Relations Publishing, 2016, 18-19.

²² J. Samuel Barkin, George E. Shambaugh et al., *Anarchy and the Environment: The International Relations of Common Pool Resources*. New York: State University of New York Press, 1999, 5.

²³ Elizabeth R. DeSombre, „Developing Country Influence in Global Environmental Negotiations“. *Environmental Politics*, 9(3), 2000, 25.

²⁴ Norman J. Rosenberg et al., *Greenhouse Warming: Abatement and Adaptation*. Routledge, 2016, 100-102.

ambicingas pastangas ir finale šiokia tokia nauda atiteks visiems, įskaitant neprisidėjusiasias šalis, iš esmės pasikeis veikėjų motyvacija. Kaip rodo tyrimai, net ir suprasdamos klimato kaitos žalą, pagal savo ekonominę išsivystymą gerokai atsiliekančios, bet atitinkamai daugiau teršiančios, valstybės neretai tęsia senasias praktikas, nes paprasčiausiai nepasitiki Vakarų valstybių gera valia.²⁵ Toms šalims jau istoriškai buvo nepalankios sąlygos vystytis – jų ekonomika pradėjo augti ne taip seniai, o naudoti mažiau iškastinio kuro, daugiau kliautis atsinaujinančia energetika ar modernizuoti energijos sistemas reikia nemažai laiko ir investicijų. Remiantis pastarųjų tyrimų logika, dalis tarptautinių veikėjų tiesiog nenori stabdyti savo ekonominio augimo šitokioje konkurencinėje aplinkoje. Neturtingos valstybės ragina didžiausius įsipareigojimus priiimti šalis, dalyvavusias pramoninės revoliucijos pradžioje. Ir atvirkščiai, ekonomiškai išsivysčiusios šalys reikalauja daugiau atsakomybės iš labiau atmosferą teršiančių regionų. Tokia situacija akivaizdžiai sufleruoja kolektyvinio veiksmo spąstus, žaidimų teorijoje dar vadinamus kalinio dilema.

Daugelis autorių, tyrinėjusių globalios klimato kaitos politikos dinamiką, nebendradarbiavimo problemą apibrėžia kaip kalinio dilemą.²⁶ Esą žaidėjai nesugeba vieni kitiems įsipareigoti, nes jie visų pirma apskaičiuoja savo individualiąją naudą. Kadangi prioritetu dažniausiai laikomas ekonomikos augimas, nebendradarbiauti apsimoka labiau. Veikėjai nekoordinuoja savo veiksmų, kas individualiai racionalius pasirinkimus veda į neracionalius rezultatus žvelgiant iš visų kolektyvinio veiksmo situacijoje dalyvaujančių žaidėjų perspektyvos.²⁷ Taip susiklosto vadinamoji Nešo pusiausvyra (*Nash equilibrium*). Joje laimėjimų dalybos pasiekia ribą, kai tampa nebesvarbu, ko imsis kitas žaidėjas – nė vienas žaidimo dalyvis nesiryš keisti savo strategijos, nes įsipareigojęs patirs daugiau žalos nei naudos. Peržvelgus studijas apie klimato politiką, matyti, jog tarptautinės derybos ir sukasi apie tai, kaip tinkamai „pasidalinti našta“ – jei ŠESD emisijų mažinimas pakenks ekonomikos raidai, nėra prasmės skubėti įsipareigoti. Jau daug kartų kalbėta, kad valstybių išsivystymo lygis yra skirtingas, galios centrai taip pat, todėl įsisuka „užburtas kaltinimų ratas“. Bet ilguoju laikotarpiu, pergaltoti prioritetus taip, kad aplinkosauga taptų kasdienės veiklos dalimi, būtina, mat sustabdžius klimato kaitą 2°C ribose, dar būtų galima

²⁵ Bradley C. Parks, J Timmons Roberts, „Inequality and the Global Climate Regime: Breaking the North-South Impasse.“ *Cambridge Review of International Affairs*, 21(4), 2008, 634-636.

²⁶ Marvin S. Soroos, „Global Change, Environmental Security, and the Prisoner's Dilemma.“ *Journal of Peace Research*, 31(3), 1994, 317-332 arba Evan Abrams, „Climate change is the ultimate prisoners' dilemma.“ *Global Risk Insights*, 2013. <<http://globalriskinsights.com/2013/05/climate-change-is-the-ultimate-prisoners-dilemma/>>[Žiūrėta 2016-05-28].

²⁷ Mancur Olson, *The Logic of Collective Action*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1971, 27-28.

užbėgti už akių ekstremaliems klimato kaitos padariniams ir efektyviai prisitaikyti prie šio reiškinių pasekmių.²⁸ Nieko nedarant, ekologiniai ir klimatologiniai procesai gali būti nebesustabdomi.

Pastaroji, neabejotinai grėsminga, pastaba verčia pažymėti, kad kalinio dilema yra gana ribotas teorinis modelis. Be abejo, žaidimų teorija iš principo gali pateikti tik bendro pobūdžio teorinius dėsningumus. Tačiau kalinio dilema nepajėgi atsakyti, kaip išsprendžiamas konfliktas tarp individualaus ir kolektyvinio racionalumo. Taip yra todėl, kad ji neįvertina kaitos galimybės – realybėje žaidime dalyvauja daug lošėjų, o pats žaidimas kartojasi daugybę kartų. Tyrimai pagrindžia faktą, kad kalinio dilemos logika iš tikrųjų paneigiama, kai nebeįmanoma ignoruoti vis rimtesnių ekonominių bei socialinių nuostolių dėl klimato kaitos.²⁹ Antra vertus, nebūtina laukti katastrofos – žaidėjai yra linkę bendradarbiauti, kai kiti kolektyviniame veiksmo dalyvaujantys veikėjai atsako tuo pačiu ir nelaužo susitarimų. Tokia strategija dar vadinama *tit for tat* logika.³⁰ Taipogi, reikia gerai pasverti žaidėjų sąveiką, nes ji niekada nevyksta vakuume – visos šalys mokosi iš praeities įvykių ir šiandieninius sprendimus pagrindžia anksčiau pasiektų rezultatų patirtimi. Geriausiai tai pamatyti leidžia ne kalinio dilemos, bet **elnio medžioklės** arba **apsidraudimo** (*the assurance game*) **žaidimas**.

Elnio medžioklės istorijos atspirties taškas yra medžiotojui suteikta galimybė pasirinkti, koks gyvūnas bus medžiojamas – elnias ar kiškis.³¹ Elnias yra žymiai vertingesnis laimikis nei kiškis, nes pagavus elnią bus gaunami 5 kg mėsos, tuo tarpu pagauto kiškio „vertė“ tėra 2 kg. Pažymėtina, kad vienas žaidėjas sumedžioti elnio negali, todėl jam reikalinga kito medžiotojo pagalba. Kuo daugiau medžiotojų prisijungia prie elnio medžioklės, tuo lengviau sugauti žvėrį. Be to, jeigu medžiotojai pagauna elnią, kiekvienam iš jų atitenka visas laimikis, nes šiuo atveju elnią reikia vertinti kaip tvarios gamtos simbolį. Kaip žinia, tokie globalūs bendrieji ištekliai yra neatribojama tarptautinės bendruomenės gėrybė. Tad kai bendradarbiaujama, galutiniai žaidimo rezultatai iki maksimumo padidina visų žaidimo dalyvių naudą. Problema, su kuria susiduriama priimant sprendimą, yra rizika likti be nieko – nors prizas už sugautą kiškį bus perpus mažesnis nei sugavus elnią, pagauti pirmąjį užtrunka žymiai mažiau laiko ir pastangų. Kuomet vienas medžiotojas staiga nusprendžia nerizikuoti ir vietoje elnio tyko kiškio, kiti žaidėjai nebetenka galimybės sumedžioti elnią. Taip susilpninamas žaidėjų pasitikėjimas vieni kitais – elnio

²⁸ Todd Sanford, Peter C. Frumhoff, Amy Luers, Jay Gulledge, „The climate policy narrative for a dangerously warming world.“ *Nature Climate Change*, 4, 2014, 164–166.

²⁹ Vann R. Newkirk, „Is Climate Change a Prisoner's Dilemma or a Stag Hunt?“ *The Atlantic*, 2016.

<https://www.theatlantic.com/notes/2016/04/climate-change-game-theory-models/479340/>[Žiūrėta 2017-03-06].

³⁰ Roger Scruton, *How to Think Seriously About the Planet. The Case For An Environmental Conservatism*. Oxford: Oxford University Press, 2012, 142.

³¹ Brian Skyrms, *The Stag Hunt and the Evolution of Social Structure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, 1-13.

tykojusiam medžiotojui nelieka kito pasirinkimo, tik arba pačiam sumedžioti kiškį, arba likti tuščiomis. Kadangi veikėjai šiame žaidime yra racionalūs, tikėtina, kad kituose žaidimuose jie iš anksto „apsidraus“ ir visada imsis kiškio medžioklės, net jei, žiūrint iš ilgalaikės perspektyvos, tokia strategija nėra naudinga nė vienam žaidimo dalyviui. Taigi, elnio medžioklės žaidimas sudaro sąlygas adekvačiau įvertinti žaidėjų sąveiką daugybę kartų pasikartojančiuose žaidimuose. Kaip teorines elnio medžioklės žaidimo įžvalgas galima pritaikyti tarptautinių derybų dėl klimato kaitos sutarties aiškinimui, iliustruoja 1 lentelė.

1 lentelė. *Elnio medžioklės žaidimas*³²

	Bendradarbiavimas	Nebendradarbiavimas
Bendradarbiavimas	<p style="text-align: center;">5,5</p> <p style="text-align: center;">Nauja tarptautinė klimato kaitos tvarka</p>	<p style="text-align: center;">0,4</p> <p>Žaidėjas A prisiima griežtas aplinkos normas ir tampa mažiau konkurencingas; Žaidėjas B toliau nederina savo politikos su tarptautiniais standartais</p>
Nebendradarbiavimas	<p style="text-align: center;">4,0</p> <p>Žaidėjas A toliau nederina savo politikos su tarptautiniais standartais; Žaidėjas B prisiima griežtas aplinkos normas ir tampa mažiau konkurencingas;</p>	<p style="text-align: center;">2,2</p> <p>Nėra jokių privalomų tarptautinių įsipareigojimų</p>

Kaip minėta, elnias yra pristabdytos klimato kaitos, kurią turi garantuoti pasaulinio masto klimato susitarimas, metafora. Elniui pagauti, kaip ir tvariai aplinkai užtikrinti, reikalinga bendra strategija. Jei tarptautiniams žaidėjams pavyksta bendradarbiauti pagal JT apibrėžtus pagrindus, įsitvirtina situacija, kurioje visą laiką medžiojami elniai. Iš esmės visa tarptautinė bendrija laimi, o sutarti bendri veiksmai kainuoja mažiau nei prisitaikymas prie nevaldomos klimato kaitos padarinių tik nacionalinių interesų lygmenyje (5,5). Ir priešingai, vienam ar keliems tarptautiniams veikėjams, ypač didiesiems teršėjams, staiga sumedžiojus kiškį – pasirinkus nebendradarbiauti – tarptautinis susitarimas žlunga. Nepaisant atskirų veikėjų įdedamų pastangų spręsti bendrai su klimato kaita susijusius klausimus, jie paprasčiausiai nėra pajėgūs išspręsti problemos. Kol vieni pasilieka laisvę veikti savo nuožiūra, aplinkos iššūkiai toliau stiprėja. Tam tikri tarptautiniai veikėjai susiduria su

³² Ken Binmore, *Game Theory: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2007, 68.

grėsme artimiausioje ateityje išnykti iš pasaulio žemėlapiu arba patirti rimtus su klimato kaitos padariniais susijusius nuostolius (4,0/0,4). Kadangi nė vienas žaidėjas nenori būti susaistytas tarptautinių įpareigojimų be garantijos, kad visi sąžiningai laikysis susitarimo, galiausiai gali susiklostyti situacija, kurioje visą laiką medžiojami kiškiai. Kitais žodžiais, derybos žlunga, o kiekviena JT konferencija baigiasi be konkrečių privalomų tikslų (2,2).

Kuri tendencija įsitvirtins globaliame klimato kaitos žaidime priklauso nuo to, kaip veikėjams pavyko pirmoji medžioklė. Nors elnio medžioklės žaidimas aiškiai nedetalizuoja, kada įvyko pirmosios medžioklės, greitai peržvelgus JT klimato konferencijų istoriją, galima pastebėti, jog būtent 1992 m. JTBKKK nustatė institucinius tarptautinių derybų pagrindus ir tapo pagrindiniu diskusijų forumu. Bet ar šalys turės motyvacijos sekti bendromis taisyklėmis, priklausys nuo jų turimų teigiamų arba neigiamų lūkesčių kitų konferencijos dalyvių atžvilgiu. Lūkesčius formuoja šalių patirtis: veikėjai negali įsipareigoti, kol reikšmingiausios grupės nepasitiki vieni kitais bei nesugeba suderinti išsiskiriančių reikalavimų. Tačiau svarbiausia, kad žaidėjų sąveika visada skleidžiasi priklausomai nuo laiko ir erdvės. Kitaip tariant, norint suprasti, kodėl klimato kaitos politikoje „medžiojamas elnias arba kiškis“, svarbu kiek įmanoma sukonkretinti tarptautinių veikėjų tarpusavio sąveikos analizę.

Valentina Bosetti, Carlo Carraro ir kiti autoriai klimato politikos žaidimo prielaidas mato aplinkos arba klimato koalicijose.³³ Klimato koaliciją visų pirma reikia suprasti kaip esminį valstybių bendradarbiavimo įrankį COP susitikimuose – jos sukuria institucinę platformą įvairių šalių interesams derinti. Tai palengvina bendradarbiavimą, kadangi šimtai žaidėjų susitelkia į kelias reikšmingiausias grupes ir drauge gina savo interesus tarptautinių derybų metu. Šioje vietoje verta pažymėti, kad šalims atsiranda galimybė sėsti prie derybų stalo, susitarti ir patikėti, jog kitos valstybės nesiims „medžioti kiškio“, bet tvirtai laikysis tarpusavio sutarimų. Išaugus pasitikėjimui, suveikia *tit for tat* logika – lengviau į teigiamus kitų veikėjų veiksmus atsakyti teigiamais. Tad kai koalicijos veiksmingai atstovauja savo grupėms, kitiems tai sufleruoja politinių įsipareigojimų laikymąsi. Taip tampa lengviau prognozuoti žaidimą. Tačiau skirtumas nuo įprastų valstybių susivienijimų turėtų būti tas, kad klimato koalicijos pasižymi ganėtinai lanksčia struktūra: nors kai kurios iš jų yra paremtos ilgalaikiais ir istoriškai tvirtais santykiais (pavyzdžiui, ES, G-77), kiekviena koalicijos narė turi teisę pasakyti „ne“ ir JT klimato konferencijoje kalbėti atskirai arba

³³ Valentina Bosetti, et al., „Incentives and stability of international climate coalitions: An integrated assessment.“ *Energy Policy*, 55, 2013, 44-45.

ieškoti palaikymo prisijungiant prie kitų grupių.³⁴ Vadinasi, bendros diplomatinės linijos paieška jokiu būdu negali būti prievartinė, ji grindžiama konsensusu. Vėlgi, konsensuso principo taikymo negalima suabsoliutinti – dauguma šalių supranta, jog sėkmės tikimybė tarptautinėje erdvėje sumažėja iki minimumo, jei koalicija nuo pat pradžių negeba kalbėti kaip vieningas veikėjas.

Kita vertus, kaip pastebi Bosetti, klimato koalicijos turi veiksmingai atstovauti visoms reprezentuojamoms grupėms. Jeigu į koalicijas susibūrę jų nariai nesijaučia pakankamai atstovaujami, tarpusavio kontrolės kultūra sunyksta.³⁵ Dėl to neatstovaujamos grupės išauga paskatos kurti smulkesnes koalicijas arba atsiriboti nuo pirmųjų, ir tokiu būdu patekti į politinį žaidimą. Tokia situacija akivaizdžiai neskatina tarpusavio pasitikėjimo ir apsunkina sutarimą tarp senųjų ir naujų žaidėjų. Dėl šios priežasties, svarbu, kokius tikslus sau kelia koalicijų lyderiai. Galima drąsiai teigti, jog klimato koalicijos yra kur kas mažiau stabilios ir įtakingos, kai neįtraukia didžiausią poveikį gamtai turinčių valstybių: kuo mažesnius tikslus užsibrėžia pagrindiniai teršėjai – turtingiausios ir ekonomiškai sparčiausiai besivystančios JAV, Kinija bei Indija – tuo mažiau įsipareigoja ir kiti globalūs veikėjai.³⁶ Tai reiškia, kad ekonominių milžinių pasiryžimas veikti kartu su klimato koalicijomis žymiai palengvina kolektyvinio veiksmo dilemą. Be jų, bendros aplinkosaugos pastangos tampa vargiai tikėtinos.

Apibendrinant, įvertinus žaidimų teorijos modelių privalumus ir trūkumus, šiame darbe bus remiamasi elnio medžioklės žaidimo teoriniais argumentais. Sekant šio modelio gairėmis, bus galima įvertinti pokytį, įvykusį per pastarąsias JT klimato kaitos konferencijas, kai pasaulis ėmėsi spręsti kovos su klimato kaita iššūkį. Svarbu priminti, jog darbe vadovujamasi prielaida, kad reikšmingą vaidmenį pasauliniam klimato susitarimui Paryžiuje turėjo ne vien atskirų valstybių (kaip Kinija bei JAV) pozicijos, bet ir aktyvus aplink jas besitelkiančių koalicijų veikimas. Tiek Kopenhagos, tiek Paryžiaus klimato konferencijose kinai bei amerikiečiai turėjo subūrę plačias koalicijas, nuo kurių ambicijos iš esmės ir priklausė tarptautinės bendruomenės lūkesčiai dėl globalios klimato kaitos valdymo politikos. Turint tai omenyje, joms ir bus skiriamas ypatingas dėmesys sekančiuose darbo skyriuose. Prieš to imantis, toliau bus pristatomos pagrindinės tarptautinių derybų procesuose dalyvaujančios koalicijos, siekiant geriau atskleisti JT konferencijų dinamiką ir kontekstą.

³⁴ Ariel Macaspac Hernández, *Strategic facilitation of complex decision-making – How process and context matter in global climate change negotiations*. Springer, 2014, 129.

³⁵ Bosetti, 51.

³⁶ Raymond E. Vickery Jr., „Why India Is Key to a Climate Change Agreement in Paris.“ *The Diplomat*, 2015. <<http://thediplomat.com/2015/11/why-india-is-key-to-a-climate-change-agreement-in-paris/>>[Žiūrėta 2017-04-20].

2. Koalicijos JT klimato kaitos konferencijose

Kaip jau aptarta anksčiau, 1992 m. pasirašyta Bendroji klimato kaitos konvencija reguliuoja tarptautinių priemonių klimato kaitos srityje vykdymą. Nuo tada šią konvenciją jau ratifikavo 196 pasaulio valstybės, kasmet susirenkančios į JT konferencijas aptarti rezultatus ir patirtį, įgytą įgyvendinant klimato kaitos politiką.³⁷ Natūralu, jog į koalicijas dėl klimato kaitos sprendimų besitelkiančioms šalims būdingas geografinis artumas: dėl istorinių ar kultūrinių priežasčių, dauguma regionų yra gana glaudžiai susiję socialiai ir ekonomiškai, turi bendrų saugumo problemų, kurių sprendimui keliami specifiniai uždaviniai. Ne mažiau svarbi klimato koalicijų savybė yra perskyra tarp išsivysčiusių ir besivystančių valstybių. Pastebėtina, kad nuo pat 1995 m., kai buvo surengtas pirmasis JT viršūnių susitikimas klimato tema, socio-ekonomine prasme išsivysčiusioms ir toliau besivystančioms šalims buvo taikomas diferencijuotas atsakomybės principas. Tokia takoskyra labiausiai išryškėjo 1997 m. Kioto protokole, kur tik turtingosios industrinės valstybės turėjo privalomus įsipareigojimus daugmaž 5% sumažinti savo taršą šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis, tuo tarpu besivystančiųjų tebuvo prašoma prisidėti savanoriškai.

Vis dėlto, naujausiais laikais brėžti aiškia ribą tarp šalių vien pagal jų ekonomikos išsivystymo rodiklius tampa vis sudėtingiau. Niekam ne paslaptis, jog tokios besivystančios šalys kaip Kinija, Indija bei Brazilija yra vienos didžiausių pasaulio ekonomikų, nemaža dalimi ir atsakingos už dabartinius atmosferos taršos mastus. Antra vertus, tarp valstybių, anglies dioksidu labiausiai teršiančių Žemės atmosferą, yra ne tik skurdžios trečiojo pasaulio šalys – daugiausia ŠESD į atmosferą išmeta Kinija ir Indija, tačiau didžiųjų teršėjų dešimtuose taip pat rikiuojasi JAV, ES ir Japonija.³⁸ Todėl nieko nestebina, kad svarbių susitikimų metu vis dažniau išsiskiria tiek skurdžiau, tiek turtingiau gyvenančių šalių interesai: tiek tarp labiausiai išsivysčiusių, tiek sparčiausiai besivystančių šalių yra siekiančių kuo labiau apriboti savo tikslų kartelę. Ir priešingai, tarp dalies besivystančiųjų skaičiuojama daug tokių, kurie supranta klimato kaitos svarbą ir nori kiek įmanoma ambicingesnio susitarimo.³⁹ Taigi, kaip bus vėliau pademonstruota, tikrovėje nebelieka tradicinio susiskirstymo į dvi stovyklas. Tradicinį koalicijų susigrupavimą JT COP renginiuose detalizuoja darbo priede esanti 2 lentelė.

³⁷ UNFCCC, Status of Ratification of the Convention, 2017.

<http://unfccc.int/essential_background/convention/status_of_ratification/items/2631.php>[Žiūrėta 2017-04-18].

³⁸ Mike Hanley, „Which countries emit the most greenhouse gas?“ *World Economic Forum*, 2015. <<https://www.weforum.org/agenda/2015/07/countries-emitting-most-greenhouse-gas/>>[2017-04-18].

³⁹ Paul Tobin, „The Politics of Climate Change: Can a Deal be Done?“ *Political Insight*, 6(1), 2015, 33-34.

Formaliai žiūrint, **G-77 ir Kinijos** koalicija siekia palaikyti kolektyvinius besivystančio pasaulio ekonominius interesus, sustiprinti jų derybinius svertus bei įtaką visose pagrindinėse tarptautinėse organizacijose.⁴⁰ Kai kyla diskusija dėl teisiškai įpareigojančio klimato kaitos susitarimo, G-77 atstovai vienu balsu plėtoja finansinės paramos ir istorinės atsakomybės aspektus. Tam, kad globalus susitarimas būtų pasiektas, pirmiausia išsivysčiusios šalys turi tvirtai paremti mažiausiai prie klimato kaitos prisidėjusias, bet skaudžiausiai šio reiškinio pasekmes jau dabar patiriančias valstybes: padėti atnaujinti pramonės technologijas, pereiti prie mažiau taršaus kuro, įgyvendinti aplinkosaugos projektus, plėtoti klimato kaitos poveikiui atsparią ekonomiką.⁴¹ Ši iniciatyva nėra tik priemonė siekti finansinės paramos besivystančiam pasauliui. G-77 formatas leidžia 133 koalicijai priklausančioms šalims iškelti probleminius klausimus, paveikti ir argumentais į savo pusę palenkti kuo daugiau tarptautinių veikėjų ir kitose JT institucijose.⁴² Svarbiausia – ji gina diferencijuotos atsakomybės idėją, kuri aplinkos apsaugos veiksmus sieja su skirtingomis kiekvienos valstybės nacionalinėmis sąlygomis.

Nesunku atspėti, kad suderinti 133 šalių interesus nėra lengva. Dauguma G-77 narių turi skirtingus prioritetus. Pavyzdžiui, tokios besivystančios salų valstybės kaip Maldyvai ar Kiribatis akcentuoja greito ir ryžtingo ŠESD emisijų mažinimo būtinybę, Brazilija ir Nigerija – atogrąžų miškų naikinimo sąlygojamas emisijas, Kinija, Indija, Afrikos bei Artimųjų Rytų valstybės – ekonomikos plėtrą bei galimybę besivystančių šalių gyventojams kuo greičiau išlipti iš skurdo, ir pan.⁴³ Tad tose srityse, kuriose šalys turi gyvybinius interesus arba specifinę patirtį, G-77 blokas skyla į smulkesnes bendraminčių grupes (**SIDS/AOSIS, LDC, BASIC, ALBA** ir kt.). Tam tikrų G-77 narių didžiausiu mastu patiriamas pažeidžiamumas klimato pokyčiams lemia, kad būtent SIDS bei LDC atstovai turi galimybę dalyvauti JT susitikimuose kaip iš dalies savarankiški JT konferencijų dalyviai.

Kaip ir besivystančių šalių grupė, taip ir išsivysčiusių šalių stovykla skyla į kelias atskiras koalicijas. **Europos Sąjunga**, viršnacionalinę galią turinti 28 valstybių ekonominė bei politinė bendrija, buvo ir tebėra laikoma viena iš kovos su klimato kaita lyderių.⁴⁴ ES pozicija – pasaulinis ir visapusiškas klimato susitarimas, besiremiantis „win-win“ strategija: visoms šalims privalomus įsipareigojimus emisijų mažinimo srityje turi lydėti kiekybiškas pažangos įvertinimas, nuoseklus

⁴⁰ The Group of 77 at the United Nations, „About the Group of 77“. <<http://www.g77.org/doc/index.html#aim>>[Žiūrėta 2017-03-10].

⁴¹ G-77 ir Kinijos atstovo JT pasisakymas JT Generalinėje Asamblėjoje dėl klimato kaitos, 2008. <<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=080212>>[2017-04-21].

⁴² Jean-Frédéric Morin, Amandine Orsini et al., *Essential Concepts Of Global Environmental Governance*. New York: Routledge, 2015, 131-132.

⁴³ Hernández, 130.

⁴⁴ Jos Delbeke, Peter Vis (sud.), *EU Climate Policy Explained*. Routledge, 2016, 8-10.

ekologiškai švarių technologijų perdavimas bei prisitaikymą prie klimato pokyčių skatinantis finansinių priemonių derinys.⁴⁵ Iš esmės laikomasi minties, kad pažangios technologijos gali išsaugoti klimatą ir nepakenkti ekonomikos augimui bei gerovei. Taigi, nebelieka neigiamos naštos pasidalinimo pusės – nepaisant skirtingų pajamų, visos šalys turi galimybę sukurti ilgalaikį ekonominį augimą, tuo pat metu sumažindamos ŠESD emisijas.

Tuo tarpu likusios pažangiausios pasaulio šalys JT klimato konferencijose dalyvauja kaip „Skėčio“ (*Umbrella Group*) arba „Aplinkosaugos vientisumo“ (*Environmental Integrity Group*) koalicijos. Reikia pastebėti, kad dėl politinių, ekonominių ir teisinių skirtumų, „Skėčio“ grupė JT klimato konferencijose neretai veikia kaip atsvara ES – rezervuoti kalba apie nacionalines klimato kaitos švelninimo ambicijas, ekonomikos perorientavimo ir finansinės paramos įsipareigojimus.⁴⁶ Tiesa, ES yra supranacionalinė organizacija, kurios interesų laukas yra labai platus, o „Skėčio“ bei „Aplinkosaugos vientisumo“ koalicijos telkiasi vien ties derybomis dėl klimato kaitos. Be to, palyginus su ES, likusių išsivysčiusių šalių požiūris į klimato koalicijas yra daug labiau neapibrėžtas ir voluntaristinis. Tiksliau, koalicijų nariai yra savarankiški sprendėjai, turintys laisvę pasirinkti, kokių mastu bendradarbiaus su kitomis grupėmis JT konferencijoje.⁴⁷ Vis dėlto, apibrėžtumą šioms grupėms sukuria įsitikinimas, jog nepakanka apriboti vien išsivysčiusių valstybių ŠESD išmetimus. Tarptautinė bendruomenė turi veikti pagal lygiateisiškumo principus, t. y. atsakomybės neturėtų kratytis nė viena šalis, juolab Kinija bei Indija. Egzistuojant Kioto protokole įtvirtintoms sąlygoms, „Skėčio“ šalys pritarė ambicingesniems tikslams, jei tik šie būtų neįpareigojantys.

Apibendrinant, nuomonių spektras JT klimato konferencijose yra labai didelis. Įdomu tai, kad rengiant sprendimus ir ieškant konsensuso, koalicijų viduje visada iškyla lyderis, kuris formuoja naujas iniciatyvas ir skatina jas eiti pirmyn. G-77 toks vaidmuo tenka Kinijai, ES – Prancūzijai ir Vokietijai, o „Skėčio“ valstybių koaliciją tipiškai atstovauja JAV. Čia reiktų atskirai pažymėti JAV ir Kinijos laikyseną JT klimato konferencijose. Tik išskirtiniais atvejais amerikiečiai bei kinai pageidauja stiprių organizacijų, kurios turėtų visus įgaliojimus vertinti jų pažangą, teikti rekomendacijas ir privalomojo pobūdžio reikalavimus; tuo labiau prisijungti prie ilgalaikių, derybinę poziciją galinčių apriboti klimato koalicijų.⁴⁸ Nepaisant to, dėmesio sutelkimas į klimato

⁴⁵ Radoslav S. Dimitrov, „Inside UN Climate Change Negotiations: The Copenhagen Conference.“ *Review of Policy Research*, 27(6), 2010, 802-803.

⁴⁶ Loren R. Cass, *Failures of American and European Climate Policy, The International Norms, Domestic Politics, and Unachievable Commitments*. New York: SUNY Press, 2012, 203-219.

⁴⁷ Farhana Yamin, Joanna Depledge, *The International Climate Change Regime – A Guide to Rules, Institutions and Procedures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004, 45-48.

⁴⁸ Wytze van der Gaast, *International Climate Negotiation Factors: Design, Process, Tactics*. Springer, 2016, 92-108.

koalicijas JT gali būti išmintinga strategija: tai puiki arena imtis tarptautinės lyderystės, derinti įvairius interesus, telkti tarptautinę paramą ir paveikti diskusiją sau naudinga linkme, dėl ko įtaka globalioje arenoje tik dar labiau išauga.⁴⁹ Šią koalicijų savybę puikiai išnaudoja tiek JAV, tiek Kinija. Kai kurie mokslininkai laikosi nuomonės, kad G-77, BASIC ar „Skėtis“ yra skirti ne vien ekologiniams, tačiau ir ekonominiams, politiniams ir kultūriniais šalių santykiams apibrėžti. Mat pastebėta, jog koalicijos JAV ir Kinijos priimamus sprendimus daro priimtinesnius ir aktualesnius pasaulio bendruomenei.⁵⁰ Tai nereiškia, kad visais klausimais koalicijų narės yra bendramintės. Bet nuo JAV politinės valios iš esmės priklauso ir visų „Skėčio“ valstybių grupės pozicija, o nuo Kinijos laikysenos – G-77 bloko gebėjimas formuoti ir palaikyti bendrą aplinkosaugos politiką JT. Taigi, norint suprasti aplink JAV ir Kiniją besitelkiančių koalicijų veikimą COP, JAV bei Kinijos veiksmus reikia tirti kaip bene reikšmingiausių „Skėčio“ ir G-77 koalicijų ašį.

3. Koalicijų vaidmens JT klimato kaitos konferencijose tyrimas

Šiame skyriuje, sekant nuo 2007 m. vykusius procesus tarptautiniuose aplinkosaugos renginiuose, analizuojama, kaip buvo ateita iki Paryžiaus susitarimo. Daugiausiai fokusuojamasi į derybų procesą JT, kadangi tai yra didžiausią skaičių valstybių vienijanti organizacija, turinti nemenką įtaką tarptautinių veikėjų nuomonei bei sprendimams klausimų, kurie jau yra politinėje darbotvarkėje dėl klimato kaitos. Be to, dauguma valstybių JT suvokia kaip vienintelį tarptautinių derybų dėl klimato kaitos forumą.⁵¹ Atliekant tyrimą, remiamasi pirminiais šaltiniais – JT klimato kaitos susitarimais, IPCC tyrimais, klimato koalicijų bei joms atstovaujančių šalių atstovų pareiškimais bei ataskaitomis. Taip pat remiamasi antriniais šaltiniais – pranešimais apie JT klimato derybas žiniasklaidoje, akademikų ir apžvalgininkų straipsniais.

Pirmiausia bus nagrinėjamas klimato koalicijų veikimas prieš ir po klimato kaitos konferencijos Kopenhagoje. Dėmesys kreipiamas į tokius aspektus kaip: 1) G-77, jos lyderės Kinijos, „Skėčio“ ir jo valstybes reprezentuojančių JAV viešai deklaruoti tikslai, pasiūlymai ir pasiekti rezultatai; 2) koalicijų sudėties pokyčiai JT konferencijų metu. 2007 m. išskiriami, nes, kaip atskleis tolesnis tyrimas, jie žymi naujos klimato kaitos valdymo vizijos pradžią – 2007 m.

⁴⁹ Hernández, 128-129.

⁵⁰ Antto Vihma, „Elephant In The Room : The new G77 and China dynamics in climate talks.“ *Briefing Paper*, 62 (6), 2010, 9; Damian Ryan, „COP21: Delivering on differentiation.“ *The Climate Group*, 2015. <<https://www.theclimategroup.org/news/cop21-delivering-differentiation>>[2017-04-22].

⁵¹ Philipp Pattberg, „The Fewer, The Better. Climate Clubs and Climate Negotiation.“ *The European*, 2013. <<http://www.theeuropean-magazine.com/philipp-pattberg/7680-climate-clubs-and-climate-negotiations>>[Žiūrėta 2017-04-26].

Balio klimato kaitos konferencijoje (COP13) daugiau nei 180 šalių sutarė dėl prioritetų sąrašo kitiems tarptautinių derybų etapams. Be to, būtent šioje Indonezijos saloje vykusioje konferencijoje išryškėjo ganėtinai nauja tendencija: su aplinkosauga susiję valstybių sprendimai ėmė pasauliniu mastu mobilizuoti aplinkai ir jos likimui jautrius aktyvistus.⁵² Sekančiame skyriuje bus apžvelgiama koalicijų veikla Paryžiaus klimato konferencijos metu, taip pat pagrindinės Paryžiaus susitarimo nuostatos, leisiančios apibrėžti koalicijų pasiekimus. Remiantis gautais tyrimo rezultatais, bus galima įvertinti, koks vaidmuo galų gale atiteko pagrindinėms klimato koalicijoms, klimato kaitos politikoje bandžiusioms sugauti „elnią“.

3.1. Koalicijos iki Kopenhagos klimato kaitos konferencijos

Daugumos tyrėjų nuomone, 2007 m. žymi esminį žingsnį į priekį link veiksmingų ir globalių priemonių klimato kaitai pažaboti.⁵³ Balio konferencijoje (COP13) „Skėčio“ valstybės, ES G-77 ir kiti tarėsi, kokių veiksmų imsis tarptautiniai veikėjai, kad būtų ribojama pavojinga žmonijos įtaka klimato sistemai, pasibaigus Kioto protokole numatytiems privalomiems šalių įsipareigojimams. Tai nebuvo pirmas renginys panašia tema (Kioto protokolas įsigaliojo tik 2005 m., o pasaulio lyderių susitikimai dėl jo ateities vyko visus 2007 m., pradedant JT Generaline Asamblėja, baigiant aukšto lygio diskusijomis Niujorke, Vienoje, Vašingtone), bet dėl susiklosčiusių aplinkybių (politinių lyderių kaitos, mokslinių atradimų reikšmės ir kt.) Balio konferencija pritraukė tuomet neįprastai didelį politikos, verslo ir mokslo elito skaičių: 187 valstybių atstovai, 6 iš jų – valstybių vadovai, 5800 nevyriausybinių organizacijų atstovai. Suskaičiuota, kad 10800 žmonių lankėsi paraleliai vykusiuose seminaruose ir forumuose.⁵⁴ Atrodytų, COP13 pasiekė puikių rezultatų – buvo priimtas skirtingus besivystančio ir išsivysčiusio pasaulio požiūrius suderinantis Balio veiksmų planas. Jis nustatė dvi lygiagrečias būsimų derybų kryptis: dėl tolesnių Kioto protokolo šalių pareigų ir naujo daugiašalio sutarimo, reikalingo laikotarpiui po 2020 m. Tuo pat metu, JT lygmeniu buvo išsikelti pagrindiniai 4 uždaviniai: pasaulinio atšilimo švelninimas (ŠESD emisijų apribojimas), prisitaikymas prie klimato kaitos pasekmių, finansinė bei technologinė parama besivystančioms valstybėms.⁵⁵ Taigi Balyje buvo

⁵² Nicholas Bayne, Stephen Woolcock (sud.), *The New Economic Diplomacy: Decision-making and Negotiation in International Economic Relations*. Ashgate Publishing, 2011, 311.

⁵³ Christian Egenhofer et al., „Positive Incentives for Climate Change Action: Some Reflections.“ *Centre for European Policy Studies*, 5, 2008, 18.

⁵⁴ Peter Christoff, „The Bali roadmap: Climate change, COP 13 and beyond.“ *Environmental Politics*, 17(3), 2008, 466-472.

⁵⁵ UNFCCC, „Report of the Conference of the Parties on its thirteenth session, held in Bali from 3 to 15 December 2007.“ <<http://unfccc.int/resource/docs/2007/cop13/eng/06a01.pdf#page=3>>[Žiūrėta 2017-04-23].

numatyta derybų darbotvarkė ir reikalingų priimti sprendimų grafikas tolesnėms JT klimato konferencijoms iki pat 2009 m. gruodžio.

Tiesa, praėjus vos kelioms dienoms po dokumento priėmimo, jis sulaukė daugiau kritikos nei pagiriamąjo žodžio. Mat COP13 kalbėję politikai pabrėžė bendrų tikslų suformulavimo reikmę, bet konkrečių orientyrų nustatymą, kurių visi taip laukė, paliko ateities susitikimams.⁵⁶ Pavyzdžiui, galvojant apie tarptautinę sutartį klimatui stabilizuoti, nebuvo sutarta, koku mastu bus bendrai mažinamas ŠESD kiekis atmosferoje. Nuo pat pradžių taip pat išsiskyrė nuomonės, koks globalus Žemės temperatūros pokytis gali būti toleruotinas. Žinoma, JT Bendrosios klimato konvencijos 2 staipsnis numato siekį „stabilizuoti šiltnamio efekto dujų koncentraciją atmosferoje iki tokio lygmens, kuris ribotų pavojingą žmogaus įtaką klimatui sistemai.“⁵⁷ Tam, kad būtų atsakyta į klausimą, kas yra „pavojinga įtaka“, buvo reikalinga atskira studija – remiantis 2007 m. IPCC ataskaita, būtent 2°C yra ta riba, vedanti pasaulį link neprognozuojamų anomalinių gamtos reiškinių.⁵⁸ Tačiau dėl šio punkto iškart kilo nemažai diskusijų. Kai kuriems, ypač JAV, Kinijai, Indijai bei Brazilijai (BASIC) su pasauliniu atšilimu susijusi nežinia tapo pagrindu formaliai palaikyti 2°C tikslą, nors, įvertinus jų nacionalinės politikos gaires, apžvalgininkams pagrįstai kilo abejonių, ar šie veikėjai nuoširdžiai sieks savanoriškų įsipareigojimų tokiam tikslui pasiekti.⁵⁹ Savo ruožtu, ES bei likusios G-77 grupės šalys ragino mąstyti apie ryžtingesnius tikslus: apie 100 mažų salų bei silpniausiai išsivysčiusių valstybių siekė 1.5 °C, o dalies Lotynų Amerikos šalių (ALBA) grupė – 1 °C, lyginant su priešindustriniu lygiu.⁶⁰ Esant tokiai darbo metodikai, labiau susirūpinusių G-77 šalių balsas nuo pat pradžių buvo nustumtas į antrą planą.

G-77 atšakų – SIDS/AOSIS, ALBA bei LDC – argumentai aiškūs ir suprantami: dviem ar daugiau laipsnių šiltesnio pasaulio perspektyva jiems reiškia milžinišką materialinę žalą, nekaltant apie tiesioginį pavojų išlikimui. Tad nenuostabu, jog šių grupių delegatai liko labiausiai nepatenkinti COP13 pasiektomis gairėmis. Pastebėtina, kad AOSIS atstovai, kaip ir ES, visada pasisako už stipresnes aplinkosaugines institucijas, kurios galėtų kontroliuoti valstybių politiką. Dar daugiau, šios silpniau išsivysčiusios G-77 narės nuolat pažymi būtinybę jei ne griežtinti, tai bent jau sukonkretinti būsimos sutarties nuostatas, be išlygų dokumente įrašant bendrą siekį sustabdyti

⁵⁶ The Economist, „Agreeing upon a timetable: A deal is finally struck in Bali“, 2007.

<<http://www.economist.com/node/10309060>>[Žiūrėta 2017-04-23].

⁵⁷ Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos konvencija, 1992, 2 straipsnis.

<http://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf>[Žiūrėta 2017-03-05].

⁵⁸ IPCC, „Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate.“ IPCC, Geneva, Switzerland, 2007, 19.

⁵⁹ Dimitrov, „Inside UN Climate Change Negotiations“, 796-800.

⁶⁰ Ten pat, 800.

vidutinės temperatūros kilimą ne ties įprastais 2°C, o 1.5°C.⁶¹ Nereikia nė priminti, jog kuo ambicingesni politinio ir teisinio susitarimo orientyrai, tuo mažesnės galutinių ŠESD koncentracijų ribos, o vėliau – sutartyje dalyvaujančių valstybių emisijos. O jei dar leistinų taršos emisijų kiekiai būtų apskaičiuojami kiekvienam šalies gyventojui, kaip siūlė G-77, galima spėti, kad dalis tarptautinių veikėjų tiesiog atsiribotų nuo tokių įsipareigojimų. Būtent taip 2001 m. pasielgė JAV, pasitraukdamos iš Kioto sutarties. Tačiau atidžiau nagrinėjant pačią G-77 koaliciją, akivaizdu, jog šalių išsivystymo lygio netolygumai yra silpnoji koalicijos grandis. Pavyzdžiui, jeigu prieš pusę amžiaus bloko lyderė Kinija buvo skurdi, neišsivysčiusi valstybė, dabar ji priskiriama prie didžiausių anglies dvideginio išmetėjų pasaulyje. Negana to, Kinija nuolatos būgštuoja dėl savo ekonomikos sulėtėjimo. Aktyviau stabdydama klimato kaitą, ji kartu stabdytų ir ekonomikos augimą, kas sukurtų įvairiausių naujų iššūkių – žmonių nepasitenkinimą, didėjančią nedarbą, vidinius konfliktus.⁶² Įvertinę galimus iššūkius, Kinijos atstovai nenorėjo prisiimti pernelyg griežtų aplinkos normų, kurių peržiūrą ir priežiūrą įteisintų JT mechanizmai.⁶³ Tam vienareikšmiškai nepritarė ir kitos didžiosios G-77 narės Indija bei Brazilija.⁶⁴ Kadangi konsensuso su šiomis šalimis paieška yra laikoma visos G-77 koalicijos raktu į sėkmę tarptautinėse derybose, AOSIS ir LDC beliko tikėtis aiškesnių standartų pasiekimo ateinančiuose derybų etapuose.

Vis dėlto, dažnai galima išgirsti nuomonę, kad toks neapibrėžtumas labiausiai ir nėra naudingas būtent G-77-Kinijos grupės vienybei.⁶⁵ Mat nepaisant visas besivystančias šalis vienijančios strategijos akcentuoti istorinio teisingumos idėją – esą atsakomybė už klimato kaitą tenka pirmosioms industrializuotoms valstybėms, tad problemos sprendimo paieškos priklauso savo išsivystymo piką pasiekusioms valstybėms⁶⁶ – pamatiniai jų interesai, kuo toliau, tuo labiau ėmė skirtis. SIDS/AOSIS visada rūpi tokia sutartis, pagal kurią tiek turtingos, tiek didžiosios besivystančios šalys būtų įpareigosotos riboti taršą šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis. Savo ruožtu, OPEC (didžiausių naftos eksportuotojų grupė), kurių ekonomika labai priklausoma nuo iškastinio kuro išgavimo ir jo naudojimo mastų, nepritaria bet kokiam iškastinio kuro

⁶¹ Grenados ir AOSIS ambasadoriaus JT Angus Friday pareiškimas apie Kopenhagos klimato kaitos konferenciją JT Tarptautinio bendradarbiavimo dėl tvaraus vystymosi Karibų jūros regiono susitikime, 2008.

<<https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=255&nr=3311>>[Žiūrėta 2016-05-23].

⁶² Joanna I. Lewis, „China’s Strategic Priorities in International Climate Change Negotiations.“ *The Washington Quarterly*, 31(1), 2007, 155-158.

⁶³ Third World Network, „Divisive start to Bali climate talks, North presses for new agreement.“ 2007, 5. <<http://www.twn.my/title2/climate/fullpdf/balifullinclcover.pdf>>[Žiūrėta 2017-04-23].

⁶⁴ Praful Bidwai, „The Emerging Economies and Climate Change: a case study of the BASIC grouping.“ Transnational Institute Working Papers, 2014, 2-5. <https://www.tni.org/files/download/shifting_power-climate.pdf>[Žiūrėta 2017-04-21].

⁶⁵ Amrita Narlikar (sud.), *Small States in Multilateral Economic Negotiations*. Routledge, 2016, 67-70.

⁶⁶ Pakistano ambasadoriaus JT Jamil Ahmad pareiškimas G-77 delegacijos vardu 13-oje klimato kaitos konferencijoje Balyje, 2007. <<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=071203b>> [Žiūrėta 2017-04-26].

diskriminavimui, o Kinijos, Indijos bei kitų didžiausių G-77 narių planuose yra tikslas, kad pagal savo vaidmenį emisijų mažinime jos liktų tebesivystančių valstybių grupėje. Tai reiškia, joms tebegaliojantį Kioto protokolo struktūra, nesuteikianti kiekybiškai apibrėžtų įsipareigojimų. Realus koalicijos veikimas vis tik visiškai priklausė nuo Kinijos ir kitų didžiųjų bloko teršėjų interesų, bet ypatingas suinteresuotumas įpareigojančio susitarimo Kopenhagoje scenarijumi vertė SIDS/AOSIS ir LDC koalicijas iškart po COP13 svarstyti apie šalininkų paiešką ES bei JAV gretose⁶⁷, nors jos toliau formaliai pasiliko G-77 koalicijos dalimi.

Reikia pastebėti, kad JAV bei „Skėčio“ grupės valstybių pozicijos COP13 buvo nepaprastai panašios į Kinijos – jos akivaizdžiai nepritarė tam, kad atsirastų stipri organizacija, turinti teisinę galią mažinti jų taršos rodiklius. Teigta, kad kiekviena šalis užsibrėš nacionalinius tikslus ir siekius tik tiek, kiek bus pajėgi pagal savo ekonomikos augimo tempą.⁶⁸ Išimtimi šiame kontekste galima laikyti nebent ES: konferencijoje buvo pristatytas savanoriškas ES planas mažinti Europos šalių taršą 8% iki 2012 m., tam, kad planetos temperatūra nepakiltų daugiau nei 2°C.⁶⁹ Tačiau tuo laikotarpiu iš pažiūros problematiškas bendro vardiklio nebuvimas nepadarė didelės žalos pačiai tarptautinių derybų eigai. Kol vyko COP13, žiniasklaidos ir politikų dėmesys buvo sutelktas vien į didžiųjų teršėjų ir jų koalicijų – JAV, Kinijos ir G-77 – politinio dialogo stiprinimą. Tikėtasi, jog kompromisinė koalicijų laikysena nuslopins bereikalingas įtampas ir paliks daugiau erdvės koalicijų deryboms dėl tam tikrų nuolaidų kituose JT susitikimuose.⁷⁰ O nusistatyti galutinį sutarties tikslą žadėta iki 2009 m. Kopenhagos konferencijos.

Kaip ir Balyje, taip ir 2008 m. Poznanėje (COP14) nebuvo matyti reikšmingesnio apibrėžtumo. Čia užvirė intensyvūs debatai dėl būsimo klimato susitarimo Kopenhagoje statuso – svarstyta, ar tai bus kokybiškai nauja, ambicinga sutartis, Kioto protokolo tęsia, ar veikiau simboliška, politinė deklaracija. Pirmąjį variantą COP14 aktyviai palaikė visos Kioto susitarimo jau saistomos konferencijos dalyvės bei jo neratifikavusios JAV: esą bergždžios kalbos, kurių nelydi realūs tarptautinės bendruomenės veiksmai ir besivystančių valstybių pokyčiai. Todėl, amerikiečių delegatų žodžiais, naujame susitarime sparčiausiai kylančios ekonomikos taip pat turi užtikrinti ryškų ir kiekybiškai įvertinamą emisijų sumažėjimą.⁷¹ G-77 tąkart klimato sutarties klausimą po

⁶⁷ Thomas Tanner, Leo Horn-Phathanothai, *Climate Change and Development*. Routledge, 2014, 97-98

⁶⁸ Trevor Houser, „Copenhagen, the Accord, and the Way Forward.“ Peterson Institute for International Economics, *Policy Brief*, 5, 2010, 6-7.

⁶⁹ European Commission, „Climate Action: Kyoto 1st commitment period (2008–12).“ <https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/progress/kyoto_1_en>[Žiūrėta 2017-04-25].

⁷⁰ David B. Sandalow, „Climate Change: Beyond Bali.“ *Brookings*, 2007. <<https://www.brookings.edu/opinions/climate-change-beyond-bali/>>[Žiūrėta 2017-04-24].

⁷¹ JAV delegacijos pareiškimas 14-oje klimato kaitos konferencijoje Poznanėje, 2008. <<https://2001-2009.state.gov/g/oes/rls/rm/112621.htm>>[Žiūrėta 2017-04-23].

2012 m. susiejo su Kioto protokolu ir tuo, ką šalims pavyko pasiekti įgyvendinant jo reikalavimus iki 2008 m. Paprasčiau tariant, vienu balsu formuluota sąlyga, kad visuotinę sutartį Kopenhagoje priims ir besivystančios valstybės, jei prieš tai bus pasiektas atskiras, pramoninių valstybių įsipareigojimus pratęsiantis bei papildantis dokumentas.⁷² Be abejo, šis aiškinimas remiasi jau anksčiau šiame darbe paminėta diferencijuotos atsakomybės logika – jei dalis turtingųjų šalių, anksčiau deklaravusių aukštus tikslus ir žadėjusių savo emisijas sumažinti beveik perpus, netesėjo duoto žodžio, neteisinga spausti besivystantį pasaulį gelbėti klimatą savo ekonominio vystymosi sąskaita.

Vis dėlto, bene didžiausias visų koalicijų galvosūkis buvo ir išlieka finansiniai resursai. Svarbu paminėti, kad dialogas tarp skurdžių ir turtingų šalių Poznanėje buvo itin skausmingas dėl pasaulinės ekonominės krizės. Viena vertus, finansinių neramumų akivaizdoje, pastebimai sumažėjo nemažos dalies vyriausybės dėmesys aplinkosaugos problemoms – dalies analitikų teigimu, atgijo stereotipai, jog aplinkosauga yra pernelyg brangus malonumas, o investavimas į mažai anglies dioksido išmetančias technologijas arba tuština gyventojų kišenes, arba naikina darbo vietas.⁷³ Antra vertus, tokia ekonominės naudos – žalos vertinimo perspektyva kiek pakoregavo COP14 darbotvarkę, susijusią su finansiniu solidarumu. Pasaulio bankas prognozavo, kad ėjimas aplinkai saugios ekonomikos link 2010-2050 m. laikotarpiu kainuos 75–100 milijardų JAV dolerių kasmet; vien parama patiems skurdžiausiems pasaulio regionams, kurie paprastai teršia mažiau, bet pirmieji patiria klimato pokyčių padarinius, turėtų viršyti 140 mlrd. dolerių.⁷⁴ Nors niekas negalėtų prieštarauti, kad besivystančioms šalims svarbi kuo didesnė finansinė parama, COP14 nebuvo sutarta nei dėl konkrečių sumų, nei finansinės pagalbos principų.⁷⁵ Ryškesniu akcentu galima laikyti nebent nuostatą, teigiančią, kad prie klimato tyrimų rėmimo, žaliųjų darbų atsiradimo ir pramonės naujovių diegimo aktyviausiai prisidės išsivysčiusios valstybės.

Kalbėdami apie artėjančią Kopenhagos klimato konferenciją, G-77 ir Kinijos koalicijos atstovai pabrėžė, kad išsivysčiusios šalys turėtų gerokai padidinti savo finansinę ir technologinę pagalbą skurdesnėms šalims, padėti įgyvendinti projektus, kurie leistų globaliu mastu pasiekti

⁷² Antigvos ir Barbudos ambasadorės Diann Black-Layne pareiškimas G-77 delegacijos vardu 14-oje klimato kaitos konferencijoje Poznanėje, 2008. <<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=081201d>>[Žiūrėta 2017-04-23].

⁷³ Chiemi Hayashi, „Perceived timings of economic crisis and climate change prevent action.“ *The Guardian*, 2013. <<https://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/perceived-timing-economic-crisis-climate-change>>[Žiūrėta 2017-04-24].

⁷⁴ The World Bank, „World development report 2010: Development and climate change.“ Washington, DC, 2010, 257–285.

⁷⁵ UNFCCC, „Report of the Conference of the Parties on its fourteenth session, held in Poznan from 1 to 12 December, 2008, 5. <<http://unfccc.int/resource/docs/2008/cop14/eng/07a01.pdf>>[Žiūrėta 2017-04-25].

apčiuopiamų rezultatų.⁷⁶ Reprezentuojama G-77, Kinija pristatė savitą paramos besivystančioms valstybėms projektą: pagal jį, kiekviena jau išsivysčiusi valstybė skirtų ne mažiau kaip 1% nuo savo BVP besivystančiųjų prisitaikymui, žalos ir nebesulaikomų klimato kaitos padarinių valdymui.⁷⁷ Iki Kopenhagos konferencijos likus mažiau nei pusmečiui, 2009 m. birželį, G-77 su Kinija priešakyje taip pat pasiūlė įsteigti švarių technologijų diegimą besivystančiose šalyse turintį koordinuoti Daugiašalių technologijų įgijimo fondą. Esą jis būtų pavaldus ne pavienėms valstybėms, bet daugiašalei Konferencijos (COP) jurisdikcijai.⁷⁸ JAV ir kitos „Skėčio“ narės Japonija, Kanada, Australija bei Rusija sukritikavo tokius G-77 ir Kinijos pasiūlymus. Kartu su ES, šios šalys pažadėjo padidinti pagalbą G-77, bet, anot jų, prieš kuriant naujus finansavimo mechanizmus, verta išanalizuoti ir stiprinti esamų institucinių priemonių (Pasaulio aplinkos fondas, Prisitaikymo fondas ir kt.) veiklą.⁷⁹ Kaip atsaką į minėtus pasiūlymus, JAV, „Skėtis“ ir ES pasistengė kovos su klimato kaita skirtas priemones susieti su skaidrumo ir atskaitingumo principais. Čia svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad paramos skyrimo metu būtų privalu užtikrinti skaidrų lėšų panaudojimą, į projektų priežiūrą įtraukiant vietinę pilietinę visuomenę.⁸⁰ Tokia idėja kilo natūraliai, nes parama, teikiama jau ne vieną dešimtmetį, nebūdavo efektyviai panaudojama. Netinkamas kovai su klimato kaita skirtų priemonių valdymas (Poznanėje buvo kalbama apie 80 milijardų JAV dolerių kasmet⁸¹), be abejo, silpnina pasitikėjimą tarptautine bendruomene, o kovos su klimato kaita priemonės paprasčiausiai paverčia neefektyviomis.

Ko gero, daugiausia optimizmo visoms koalicijoms prieš 2009 m. Kopenhagos klimato konferenciją sukėlė pokyčiai Baltuosiuose Rūmuose. Svarbu pažymėti, kad „pirmuoju klimato prezidentu“ vadinamas naujasis JAV vadovas B. Obama iš esmės pakeitė JAV klimato kaitos politikos kursą.⁸² Pirma, suintensyvėjo Pekino bei Vašingtono dialogas dėl bendradarbiavimo aplinkos apsaugos srityje. Siekiant bendro pagrindo dėl pasaulinės ekonomikos atgaivinimo, klimato kaita tapo viena centrinių 2009 m. „JAV ir Kinijos strateginio ir ekonominio dialogo“ forumo temų. Antra, tęsdamos savo pasiruošimą Kopenhagos konferencijai, JAV pristatė

⁷⁶ Antigvos ir Barbudos nuolatinio ambasadoriaus JT Byron Blake pareiškimas G-77 delegacijos vardu 14-oje klimato kaitos konferencijoje Poznanėje, 2008. <<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=081209>> [Žiūrėta 2017-04-25].

⁷⁷ Linda Jakobson et al, *Towards a new climate regime? Views of China, India, Japan, Russia and the United States in the road to Copenhagen*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs, 2009, 27.

⁷⁸ Jakobson, 51.

⁷⁹ Ramesh Jaura, „Climate Change: Poznan Produces A ‘Vision Gap’“. *Inter Press Service*, 2008.

<<http://www.ipsnews.net/2008/12/climate-change-poznan-produces-a-vision-gap/>> [Žiūrėta 2017-04-26].

⁸⁰ Jan Kowalzig, „Climate, Poverty, and Justice: What the Poznan UN climate conference needs to deliver for a fair and effective global deal.“ *Oxfam Briefing Paper*, 124, 2008, 23-26.

⁸¹ Richard Black, „Mood mixed as climate summit ends.“ *BBC*, 2008.

<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/7781022.stm>> [Žiūrėta 2017-04-26].

⁸² Chi Wang, *Obama's Challenge to China – The Pivot to Asia*. Routledge, 2016, 243-247.

tarptautinį, 17 svarbių pasaulio ekonomikų forumą dėl energetikos ir klimato, kurio paskirtis – palengvinti ir skatinti dialogą su G-77, Kinija ir ES. Trečia, B. Obama ne kartą išreiškė savo asmeninį palaikymą ir pasiryžimą siekti sutarties, kuria JAV prisiimtų teisiškai įpareigojančius ŠESD emisijų mažinimo tikslus.⁸³ JAV paskelbus, kad pasaulinis susitarimas Kopenhagoje yra vienas svarbiausių tarptautinės politikos prioritetų, sekė tiek kitų „Skėčio“ grupės šalių, tiek G-77 bloko pažadai įvesti gerokai griežtesnius taršos apribojimus (konkretūs skaičiai yra nurodyti šio darbo priede, 3 lentelėje).

Apibendrinant šią dalį galima konstatuoti, jog iki JT viršūnių susitikimo Kopenhagoje, derybos sukosi aplink tris pagrindines koalicijas: G-77 + Kinija, JAV + „Skėtis“ ir ES. Tam tikra sumaištis ir neaiškumai pasirengimo Kopenhagos konferencijai laikotarpiu nesuskaldė šių koalicijų, nes buvo puikiai suvokta, kad naujas susitarimas turi būti pasiektas iki 2009 m., norint išvengti teisinio neapibrėžtumo pasibaigus Kioto protokolo galiojimui 2012-aisiais. Vis dėlto, tarptautinės nuotaikos koalicijų gretose buvo veikiau pesimistinės. Įsibėgėjusios pasaulinės ekonominės krizės kontekste, nebuvo apsieita be abstrakčių tikslų formulavimo, nors tam tikra kryptis visgi buvo nurodyta: pagaliau imta kalbėti apie tai, jog kova su klimato kaita gali vykti bent jau individualių planų pagrindu, kiekvienai valstybei pagal turimas galimybes ribojant ŠESD išmetimą į atmosferą. Nepaisant to, atrodė, kad sunkus ir vingiuotas kelias į įpareigojančio susitarimo priėmimą tęsis ir Kopenhagoje.

3.2. Kopenhagos klimato konferencija pagal kiškio medžioklės scenarijų

15-oji JT Bendrosios klimato kaitos konvencijos konferencija, trumpiau vadinama COP15, prasidėjo 2009 m. gruodžio 7 d. Danijos sostinėje Kopenhagoje. Kaip ir derėjo tikėtis, dvylika dienų trukusios pasaulinės derybos dėl klimato valdymo klausimų susilaukė milžiniško žiniasklaidos dėmesio ir įėjo į istoriją kaip didžiausias to meto politinės reikšmės renginys. Į „vilties miestą“ pramintą Kopenhagą susirinko daugiau kaip 115 vadovų ir 40 tūkst. delegatų iš 192 pasaulio šalių.⁸⁴ Planuota, kad, lyginant su 1990 metais, bus 20% sumažintas pasaulinis ŠESD išmetimo į atmosferą kiekis, o derybos pasieks kulminaciją paskutinėmis konferencijos dienomis,

⁸³ Pavyzdžiui, 2009 m. birželį JAV Atstovų Rūmai pirmą kartą šalies istorijoje patvirtino privalomus JAV pramonės išmetamo anglies dvideginio apribojimus. Remiantis įstatymu, JAV ŠESD emisijos iki 2020 m. sumažėtų 17 %; o iki 2050 m. - 83% (lyginant su 2005m. lygmeniu). John M. Broder, „House Passes Bill to Address Threat of Climate Change.“ *The New York Times*, 2009. <http://www.nytimes.com/2009/06/27/us/politics/27climate.html?_r=0>[Žiūrėta 2017-04-28].

⁸⁴ UNFCCC, „Copenhagen Climate Change Conference - December 2009.“ <http://unfccc.int/meetings/copenhagen_dec_2009/meeting/6295.php>[Žiūrėta 2017-04-26].

kai pasirašyti sutarties atvyks maždaug šimto šalių lyderiai, tarp jų ir JAV prezidentas B. Obama bei Kinijos premjeras Wen Jiabao.

Iš COP15 buvo tikėtasi ryžtingo, ambicingo ir teisingo susitarimo, tačiau jau antrąją Kopenhagoje vykstančios klimato konferencijos dieną G-77, „Skėčio“ ir ES koalicijos atsidūrė skirtingose barikadų pusėse. Nelaimei, derybos užstrigo gruodžio 8 d., kai COP15 dalyviams buvo neoficialiai išplatintas „politinio susitarimo projektas“. Šiame, kaip vėliau sužinota, danų vyriausybės ir JAV diplomatų parengtame tekste buvo raginama užtikrinti, kad pasaulio klimatas neatšiltų daugiau nei 2°C, tačiau niekur tiksliai nepasakyta kaip. Vietoje to, išskirti trys pamatiniai principai: a) besivystančioms šalims būtų leidžiama iki 2050 m. pagaminti 1,44 tonos ŠESD vienam gyventojui, o turtingoms šalims dvigubai daugiau – 2,67 tonos; b) finansinės paramos, skirtos paremti besivystančių valstybių kovą su klimato kaita, kontrolė būtų patikėta ne JT organizacijai, o Tarptautiniam valiutos fondui arba Pasaulio Bankui; c) pasiūlyta nustatyti privalomus ŠESD tikslus tiek pramoninėms valstybėms, tiek besivystančioms šalims, išskyrus „labiausiai pažeidžiamas“ dėl klimato pokyčių G-77 bloko nares.⁸⁵ Tiesa, netrukus buvo pranešta, kad „daniškasis tekstas“ tėra konsultacijoms skirtas dokumentas, tačiau reakcijos ir kritikos ilgai laukti nereikėjo.

Aiškiausiai ir iš dalies pagrįstą kritiką pateikė Sudano pasiuntinys Lumumba Di-Apingas, viešai vadovavęs G-77 ir Kinijos blokui. Jis išreiškė nusivylimą, jog išsivysčiusios šalys neįsipareigoja efektyviai ir neatidėliodamos spręsti klimato problemos, bet bando primesti nepagrįstus reikalavimus besivystančioms šalims, be jų žinios perkeldamos derybas į užkulius.⁸⁶ Dar daugiau, G-77 ir Kinija Kopenhagoje pareikalavo antrojo Kioto protokolo veiklos periodo – tam, kad turtingosios šalys realiai sumažintų savo išaugusią taršą ŠES dujomis ir tam, kad būtų išvengta teisinio vakuumo tarp pirmojo Kioto protokolo periodo bei planuojamo pasirašyti Kopenhagos sutarimo ratifikavimo proceso.⁸⁷ Be abejo, G-77 ir Kinija akcentavo savo indėlį švelninant poveikį klimatui – bloko šalys teigė, jog savanoriškai stengsis lėtinti miškų kirtimą ir sparčiau riboti CO₂ išmetimą į aplinką (duomenys detaliau apibrėžti 3 lentelėje). Esminė kritinė pastaba dėl šių tikslų yra ta, kad skaičiai, kuriuos minėjo Kinija, Indija bei Brazilija yra tik santykiniai. Jie priklausomi nuo kiekvienos šalies ekonominių rezultatų, todėl realiai negarantuoja ŠESD išmetimo mažėjimo. Be to, net jei būtų išsaugotas vienintelis tarptautinis Kioto sutarimas,

⁸⁵ John Vidal, „Copenhagen climate summit in disarray after 'Danish text' leak.“ *The Guardian*, 2009. <<https://www.theguardian.com/environment/2009/dec/08/copenhagen-climate-summit-disarray-danish-text>>[Žiūrėta 2017-04-28].

⁸⁶ Jessica Cheam, „Battlelines drawn as “Danish text” revealed.“ *Eco-Business*, 2009. <<http://www.eco-business.com/news/battlelines-drawn-danish-text-revealed/>>[2017-04-28].

⁸⁷ Sudano respublikos ambasadoriaus Mirghani Ibrahim pareiškimas G-77 delegacijos vardu 15-oje klimato kaitos konferencijoje Kopenhagoje, 2009. <<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=091207a>>[Žiūrėta 2017-04-27].

neegzistuojant tvirtiems kontrolės mechanizmomams, savarankiškai išsikeltų klimato kontrolės tikslų įgyvendinimas būtų neprižiūrimas, o svarbiausia – nesankcionuojamas. Dėl šios priežasties, likusi tarptautinė bendruomenė negalėtų prognozuoti Kinijos ir G-77 veiksmų, tuo labiau – pasitikėti jų įsipareigojimais.

Iš kitos pusės, Danijos pasiūlymas ne be pagrindo pakurstė kalbas, kad užglaistyti nesutarimus tarp turtingųjų ir neturtingųjų šalių bus nepaprastai sunku. ES, JAV ir kitos „Skėčio“ valstybės atvyko į Kopenhagą su tikslu pasiekti kokybiškai naują sutarimą, pagal kurį visos didžiosios atmosferos teršėjos ŠES dujomis atsidurtų po vienu teisiniu stogu.⁸⁸ Jos griežtai kritikavo pasiūlymus pratęsti Kioto protokolo galiojimą dar septyneriems metams. Anot „Skėčio“ koalicijos atstovo iš Australijos, antrasis Kioto protokolo periodas taptų visiškai problemos nesprenžiančiu dokumentu, nes siekiant išvengti ne didesnio kaip 2°C temperatūros augimo Žemėje iki šio šimtmečio vidurio, būtini žymiai griežtesni ŠESD lygių kontroliavimo instrumentai viso pasaulio ekonomikoms.⁸⁹ Be to, Kioto Protokolas niekada nebuvo ratifikuotas JAV, tad tiek „Skėčio“ šalys, tiek ES suprato, jog antrasis Kioto periodas be JAV reikštų nepakankamai reikšmingą pažangą klimato kaitos švelninimo srityje. Tad „Skėčio“ koalicijoje, drauge su ES, buvo išvelgta vienintelė alternatyva išvengti chaoso ir priversti JAV dalyvauti sutartyje – mažesnio masto sutartis. Išsivysčiusios šalys sutarė sudaryti stiprų gairių susitarimą, dėl kurio sukonkretinimo būtų toliau tariamasi jau kitais, 2010 metais.⁹⁰ Derantis dėl to, kaip bus padedama neturtingosioms G-77 šalims įveikti klimato pokyčių padarinius, JAV neoficialiai pasiūlė nuo 2010 m. kasmet skirti po 3.7 mlrd., ES – 10.7 mlrd., Japonija – 11 mlrd. JAV dolerių.⁹¹ Tuo pat metu ES skatino „Skėčio“ šalis padidinti savo pažadus dėl ŠESD ir pereiti nuo 20 iki 30% pasaulinės taršos sumažinimo gairių 2020 metams. Vis dėlto, kalbant apie ŠESD kiekio reguliavimą, „Skėtis“ maksimalistinių tikslų atsisakė ir tvirtai pasisakė už ne daugiau kaip 14% mažesnę ŠESD taršą.⁹² Viltys palenkti į savo pusę G-77 ir Kiniją dar labiau susvyravo, kai G-77 blokas, vadovaujamas Afrikos valstybių, paskelbė boikotuosiantis derybas ir grįžiantis prie apskritojo stalo tik tuo atveju, jei užsitikrins, kad COP15 nenustums į šalį derybų dėl Kioto protokolo ateities.

Kiek netikėtai naują impulsą deryboms suteikė mažų salų koalicija (AOSIS). Salų valstybė Tuvalu pasiūlė priimti teisiškai įpareigojančią Kioto protokolo pataisą, pagal kurią tiek turtingos,

⁸⁸ International Institute for Sustainable Development, „Summary Of The Copenhagen Climate Change Conference.“ *Earth Negotiations Bulletin*, 12(459), 2009, 10.

⁸⁹ Ten pat, 27.

⁹⁰ Dimitrov, „Inside UN Climate Change Negotiations“, 806.

⁹¹ Ten pat, 808.

⁹² China View, „Countries gear up for showdown in Copenhagen talks“, 2009.

<http://news.xinhuanet.com/english/2009-12/07/content_12601618.htm>[Žiūrėta 2017-04-29].

tiek didžiosios besivystančios šalys būtų įpareigosotos riboti klimato atšilimą ne daugiau nei 1,5°C.⁹³ Šiuo susitarimu klimato koalicijoms būtų tekę ratifikuoti ištis ambicingos apimties susitarimą: iki 2100 m. ŠESD koncentracijos lygis turėjo siekti 350, o ne 450 ppm⁹⁴, kas reiškia kiek daugiau nei 30% mažesnes emisijų normas.⁹⁵ Dera pažymėti, kad tokia žinia tarptautinėje bendruomenėje buvo sutikta labai palankiai. AOSIS iškart sulaukė milžiniško mažiausiai išsivysčiusių šalių (LDC), dalies ES ir Lotynų Amerikos (ALBA) palaikymo. AOSIS su LDC viešai tvirtino, jog nepritaris Kopenhagos klimato susitarimui, jei bus nuspręsta švelninti jos kriterijus. Anot jų, labiausiai klimato šiltėjimo pažeidžiamos šalys neturi kito pasirinkimo tik kovoti dėl savo išlikimo.⁹⁶ Įdomu, kad šį pasiūlymą iškart blokavo Kinija, Indija, Brazilija, Saudo Arabija ir kitos didesnės besivystančios G-77 šalys. Jos iš principo prieštaravo bet kokiam įpareigojančiam taršos sumažinimui ir nenorėjo dalyvauti tolimesnėje diskusijoje. Tačiau dideliame konferencijos dalyvių nusivylimui, AOSIS pasiūlymas nesulaukė nei „Skėčio“, nei pakankamo ES palaikymo. Taip nutiko, nes sukurti taip laukiamą postūmį ambicingesniems įsipareigojimams nesugebėjo JAV, o ES susidūrė su vidiniais nesutarimais.⁹⁷ L. Groen teigimu, pagrindą tikėtis didžiū bei ambicingų JAV tikslų Danijos sostinėje suteikė prezidento B. Obamos vizitas ir tuo metu kelią JAV Senate skynęsis klimato kaitos įstatymas. Tačiau konkrečių politiškai ir teisiškai įpareigojančių sprendimų viena didžiausių pasaulio teršėjų negalėjo suteikti: teisiškai JAV negali pasirašyti tarptautinės sutarties, jei nacionaliniu lygiu nėra priimtų atitinkamų įstatymų. Kitaip tariant, Obama negalėjo prisiimti net ir sąlyginai kuklių įsipareigojimų COP15, o paskui leisti juos įgyvendinančius teisės aktus.⁹⁸ Tai pastebimai sumenkino JAV turėtą derybinę galią ir pakirto kitų koalicijų pasitikėjimą. Japonija, Kanada, Rusija iškart pareiškė, kad nesutiks prisidėti prie AOSIS plano ar kitų naujų Kioto susitarimą pratęsiančių alternatyvų, kol JAV, Kinija bei Indija realiai imsis rimtesnių įsipareigojimų.⁹⁹ Tuo tarpu G-77 kaip grupė iš viso pasitraukė iš derybų, kadangi, jų manymu, visos turtingosios šalys nepakankamai įsipareigojo mažinti taršą ir numatė pernelyg mažai lėšų padėti tai padaryti skurdesnėms šalims.

Suvokus, kad teisiškai įpareigojančio susitarimo pasiekti jau nebepavyks, maždaug 30 šalių lyderiai ir ministrai paskubomis ėmė tartis dėl naujos politinės sutarties projekto (*Copenhagen Accord*). Būtina pastebėti, kad iš esmės visos pagrindinės koalicijos neveikė taip, kaip turėtų veikti

⁹³UNFCCC, „Proposal from Tuvalu for amendments to the Kyoto Protocol“, 2009. <<http://unfccc.int/resource/docs/2009/cmp5/eng/04.pdf>>[2017-04-29].

⁹⁴ Ppm reiškia 1 kubinį centimetrą (cm³) dujų kubiniame metre oro.

⁹⁵Richard Black, „Developing countries split over climate measures.“ *BBC*, 2009. <<http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/8403745.stm>>[2017-04-29].

⁹⁶ Ten pat.

⁹⁷ Groen, 312-317.

⁹⁸ Ten pat, 318.

⁹⁹ Dimitrov, 807.

– iš pradžių derybos vyko už uždarytų durų tarp JAV, Australijos, Japonijos, ES ir BASIC (Brazilijos, Indijos ir Kinijos) vadovų, vėliau atskirai derėjosi vien JAV ir Kinijos delegacijos.¹⁰⁰ Turėdamos svariausio žodžio teisę besivystančių valstybių tarpe, BASIC išreiškė norą derėtis dėl sutarties pasirašymo su keliomis sąlygomis: jei a) dokumente bus numatyti turtingųjų šalių įsipareigojimai iki 2020 metų; b) besivystančios šalims nebus taikomi priežiūros mechanizmai, galintys kontroliuoti valstybių ŠESD politiką.¹⁰¹ JAV kartu su kitomis turtingosiomis šalimis raktu į konsensuą laikė finansinės paramos projektus. Pasinaudamos situacija, kad AOSIS ir LDC iš viso nebuvo atstovaujamos šiose diskusijose, mainais į finansinių instrumentų įgyvendinimo tarptautinę kontrolę, didžiosios „Skėčio“ ir ES valstybių ekonomikos paskelbė remsiančios ambicingesnį finansinės paramos paketą, kuris turėtų padėti neturtingosioms šalims diegti aplinką tausojančias technologijas ir kovoti su klimato šiltėjimo padariniais.¹⁰² Netrukus JAV ir dar penkios šalys (Australija, Japonija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija ir Norvegija) taip pat nurodė įsteigiančios fondą, kuriuo bus finansuojamos pastangos stabdyti konkrečiai miškų plotų mažėjimą besivystančiose šalyse.¹⁰³ Atrodė, kad derybos pakryps į gerąją pusę, tačiau greitai paaiškėjo, kad pasiekti sutarimą nebus taip paprasta. Nors JAV reikalavo leisti kontroliuoti, kaip G-77 vykdys priisimtus įsipareigojimus dėl taršos mažinimo, BASIC išvelgė turtingesnių valstybių manipuliacijas ir klastą, argumentuodami, kad turtingosios šalys turėtų užsiimti ne besivystančių šalių kiršinimu ir augančių ekonomikų silpninimu, o klimato kaitos sukeltų stichinių reiškinių padarinių kompensavimu.¹⁰⁴ Visa tai kėlė mažesnių G-77 narių nepasitenkinimą ir AOSIS ėmė spausti COP15 organizuojančią Daniją, kad ši įsileistų juos į derybų areną, tačiau tolimesnėms diskusijoms jau ėmė stigti laiko.

Taigi Kopenhagos klimato konferencija iš esmės baigėsi JAV ir Kinijos kompromisu. Jau pasibaigus oficialiam COP15 laikui, buvo pavišintas trijų puslapių apimties Kopenhagos sutarimas. Dokumentas nebuvo teisiškai įpareigojantis: jis viso labo ragino šalis kuo greičiau mažinti savo ŠESD emisijas, kad klimatas neatšiltų daugiau nei 2°C. Konkretūs taršos mažinimo skaičiai, etapai ar kontrolės mechanizmai tekste nebuvo nurodomi. Tiesa, besivystančių kraštų finansavimui klimato apsaugos tikslais visgi nutarta įsteigti naują fondą (*Green Climate Fund*).

¹⁰⁰ Tobin, „The Politics of Climate Change: Can a Deal be Done?“, 34.

¹⁰¹ Janine Schall-Emden, „Back to the BASIC: Climate Change and Global Governance.“ *European Alternatives*, 2009. <<http://www.euroalter.com/2009/back-to-the-basic-climate-changeand-global-governance/>> [Žiūrėta 2017-04-02].

¹⁰² David Corn, „In Copenhagen, U.S. vs. China.“ *The Atlantic*, 2009.

<<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2009/12/in-copenhagen-us-vs-china/307809/>> [Žiūrėta 2017-04-03].

¹⁰³ Markku Kanninen et al., „Harnessing forests for climate change mitigation through REDD+: challenges and opportunities.“ Kn. Markku Kanninen et al., *Forests and society - responding to global drivers of change*. Vienna: IUFRO, 2010, 46.

¹⁰⁴ Eric Johnston, Peter Lee, „The Copenhagen Challenge: China, India, Brazil and South Africa at the Barricades.“ *The Asia-Pacific Journal*, 2010. <<http://apjif.org/-Eric-Johnston/3309/article.html>> [Žiūrėta 2017-04-12].

Išsivysčiusios valstybės patvirtino, jog bendromis jėgomis šiam tikslui kasmet skirs po 30 mlrd. JAV dolerių; iki 2020 metų prie visuotinės taršos menčiau prisidedančias šalis planuota paremti net 100 mlrd. dolerių. Atsižvelgiant į mokslinius duomenis, taip pat pasižadėta neatmesti galimybės iki 2015 metų paruošti ilgalaikį planą, kuriuo globalus temperatūros kilimas nesiektų daugiau nei 1,5 °C.¹⁰⁵ Tačiau tarptautinėje arenoje iš esmės nebuvo patenkintų COP15 derybų procesu bei pačiu finaliniu dokumentu. Pažeidžiamiausioms ir silpniausiai išsivysčiusioms G-77 šalims COP15 rezultatas atrodė neadekvatus ir nuviliantis.¹⁰⁶ Planai pasiekti teisiškai įpareigojančią sutartį buvo nukelti į 2010 metus.

3.3. Koalicijos po Kopenhagos klimato kaitos konferencijos

Po Kopenhagos sekė kitos, mažesnės reikšmės, konferencijos Kankune, Durbane, Dohoje bei Varšuvoje. Mažai kieno minima 2010 m. Kankuno konferencija apsiribojo COP15 rezultatu analize. Joje pakartoti pažadai paremti „Žaliąjį klimato fondą“, kuriuo iki 2020 metų besivystančios šalys sulauktų 100 mlrd. dolerių vertės paramos prisitaikymui prie šylančio klimato bei mažai taršių technologijų plėtrai. Sudėlioti klimato apsaugos planus valstybėms turėjo padėti Prisitaikymo komitetas, o šalys su dideliais tropinių miškų plotais dar užsitikrino 30 mlrd. JAV dolerių finansinę paramą savo miškų išsaugojimui.¹⁰⁷ Klausimas, ar šalių pažadai bus teisiškai įpareigojantys, liko atviras ir Durbane. Derybose nutarta atverti naujus kelius Kioto protokolo galiojimo pratęsimui dar penkeriems metams (iki 2017 m.), o teisiškai visas JT valstybes įpareigojančią susitarimą priimti 2015-aisiais ir pradėti vykdyti 2020-aisiais.¹⁰⁸ Analogiškai, 2012 m. Kataro sostinėje Dohoje daug diskutuota antrojo Kioto protokolo įsipareigojimų klausimu. Po metų Varšuvoje – dėl nacionalinių klimato kaitos švelninimo tikslų, kurie būtų taikytini visoms valstybėms po 2020 m. Tačiau ženklesnių susitarimų dėl ŠESD emisijų mažinimo nebuvo pasiekta. Tiek Durbane, tiek Dohoje bei Varšuvoje pasaulis dar kartą kalbėjo apie seniai žinomas problemas, galimus jų sprendimo būdus, bet konkrečių veiksmų imtis nesiryžo.

¹⁰⁵ UNFCCC, „Report of the Conference of the Parties on its fifteenth session, held in Copenhagen from 7 to 19 December 2009.“ <<http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf>>[Žiūrėta 2017-04-29].

¹⁰⁶ Bryan Walsh, „Obama's Climate Compromise Leaves a Bitter Aftertaste.“ *Time*, 2009. <http://content.time.com/time/specials/packages/printout/0,29239,1929071_1929070_1949012,00.html>[Žiūrėta 2017-04-30].

¹⁰⁷ UNFCCC, „Cancun Agreements“, 2010. <http://unfccc.int/meetings/cancun_nov_2010/items/6005.php>[Žiūrėta 2017-04-30].

¹⁰⁸ UNFCCC, „Durban: Towards full implementation of the UN Climate Change Convention“, 2011. <http://unfccc.int/key_steps/durban_outcomes/items/6825.php>[Žiūrėta 2017-05-02].

Pastebėtina, kad dokumentų eilutes ir toliau derino mažas didžiųjų ir labiausiai suinteresuotų šalių (JAV, ES, Kinija, Indija) ratas. JAV, vengdami aiškių nacionalinių gairių, reikalavo visas besivystančias šalis kovoti su klimato kaita.¹⁰⁹ Tuo tarpu Kinijos atstovai garsiai pareiškė, kad Kinija žaliosios ekonomikos principus jau įtvirtino savo penkių metų plane. Kinų teigimu, tarptautiniai mandatai, diktuojantys, kaip apskaičiuojama besivystančių valstybių tarša ir koku būdu ją reikia mažinti, neįmanomi, jei svaraus indėlio mažinant taršą neįdeda didžiosios išsivysčiusios šalys, pirmiausia JAV.¹¹⁰ Daugiau lankstumo kovojant su klimato kaita G-77 vardu pageidavo Indija¹¹¹ ir OPEC šalys.¹¹² Tačiau verta pastebėti, jog be deklaracinių pareiškimų, didesnio dėmesio sulaukė 2011 m. ES iniciatyva pradėta telkti plati, išsivysčiusių ir besivystančių šalių, koalicija. Šią besiformuojančią koaliciją apžvalgininkai vadino lūžiu derybose dėl klimato kaitos, mat jau daugiau nei 70 Durbane dalyvavusių delegatų vieningai pasisakė už didesnius siektinus taršos mažinimo rodiklius 2020 metams.¹¹³ Tiesa, kai kurie analitikai buvo skeptiškai nusiteikę taip vadinamos „ambicingesnės koalicijos“ (*Progressive alliance*) atžvilgiu. Anot jų, pagrindinė koalicijos spraga – vienybės ES stoka. Derėtų prisiminti, kad dar 2009 m. Kopenhagoje ES bandė kilstelėti Bendrijos taršos mažinimo tikslą, numatydama 30% mažesnes ŠESD emisijas iki 2020 m. Deja, tuomet bendras susitarimas nebuvo pasiektas. 2012 m. Dohoje Konvencijos šalys su tam tikromis išlygomis¹¹⁴ susitarė dėl antrojo Kioto protokolo įsipareigojimų laikotarpio. Skatindama platesnes ir konstruktyvesnes derybas, ES iš naujo iškėlė pažadą, kad iki 2020 m. ES ŠESD emisija, palyginti su 1999 m. lygiu, bus ne 20, o 30% mažesnė.¹¹⁵ Tačiau ES ryžtą tęsti tokius įsipareigojimus akivaizdžiai prislopino ES aplinkosaugos politiką ignoruojančios Bendrijos narės.¹¹⁶ Taigi apžvalgininkams kilo pagrįstų abejonių, ar galima žiūrėti į ES, AOSIS ir LDC bendradarbiavimą kaip rimtą atsvarą G-77. Situaciją aštrino faktas, jog išsivysčiusios šalys visą laiką labai nenoriai kalbėjo apie tai, kaip klimato veiksmų finansavimui besivystančiose šalyse

¹⁰⁹ Erin Conway-Smith, „China is surprise good guy at Durban climate conference.“ *Public Radio International*, 2011. <<https://www.pri.org/stories/2011-12-06/china-surprise-good-guy-durban-climate-conference>>[Žiūrėta 2017-05-02].

¹¹⁰ Ten pat.

¹¹¹ T. Jayaraman, „Post-Durban, India has its task cut out.“ *The Hindu*, 2011.

<<http://www.thehindu.com/opinion/lead/postdurban-india-has-its-task-cut-out/article2729539.ece>>[Žiūrėta 2017-05-02].

¹¹² HE Abdalla Salem El-Badri, „OPEC Statement to the United Nations Climate Change Conference (COP17)“, 2011. <http://www.opec.org/opec_web/en/press_room/2707.htm>[Žiūrėta 2017-04-10].

¹¹³ Richard Black, „Durban: Winners and losers.“ *BBC*, 2011. <<http://www.bbc.com/news/science-environment-16131111>>[2017-05-02].

¹¹⁴ Australija, Japonija, Kanada, ir Rusija pareiškė, kad 1997 m. Kioto protokolo nustatyti keliu toliau neis, nes nepajėgs sumažinti ŠESD kiekį tiek, kiek reikalauja sutartis. Be to, Kioto Protokolo nuostatų niekada nebuvo saistomos JAV, Kinija bei Indija.

¹¹⁵ Great Britain: Parliament: House of Commons: Energy and Climate Change Committee, *The road to UNFCCC COP18 and beyond – second report of session 2012-13, report, together with formal minutes, oral and written evidence*. The Stationery Office, 2012, 95-99.

¹¹⁶ 2013 m. lapkritį Lenkijos valdžia suorganizavo „Tarptautinį anglies ir klimato viršūnių susitikimą“, kuris vyko tik trijų kilometrų atstumu nuo tuo pačiu metu organizuotos JT klimato kaitos konferencijos (COP19) Varšuvoje.

surinks žadėtus 100 mlrd. dolerių paramos.¹¹⁷ Nepaisant to, „ambicingesnė koalicija“ davė žinią, jog iš šio bendradarbiavimo gali išsivystyti kas nors pastovaus ir rimto, mat Varšuvos klimato konferencijoje (COP19) dominavo terminas „*All parties*“. Tai signalizavo, jog, siekiant naujo susitarimo dėl klimato, visos šalys turės prisidėti prie klimato kaitos švelninimo veiksnių, atsižvelgiant į jų skirtingą atsakomybę, sugebėjimus ir kontekstą.¹¹⁸ Dėl to aiškus valstybių koalicijų susiskirstymas į grynai „išsivysčiusias“ ir „besivystančias“, galutinai liko praeityje.

Grįžtant prie tarptautinių derybų temos, bene svarbiausias COP19 nutarimas – 190 šalių įsipareigojimas iki 2015 m. pirmojo ketvirčio, o vėliausiai iki 2015 m. gruodžio Paryžiuje vyksiančios klimato kaitos konferencijos, pateikti nacionalinius klimato kaitos švelninimo tikslus, kurie bus taikytini laikotarpiui po 2020 m.¹¹⁹ Susitarti dėl konkrečių terminų, iki kada šalys turėtų pateikti savo nacionalinius įsipareigojimus, kaip visada nepavyko, tačiau derybų estafetę perėmė Peru sostinė Lima (COP20). Vadinamoji „ambicingesnė koalicija“ su ES priešakyje, ragino visas Konvencijos šalis iki 2015 m. kovo pabaigos pateikti plataus užmojo klimato kaitos švelninimo tikslus, tam kad susitarimas Paryžiuje būtų ilgalaikis ir visuotinas.¹²⁰ 2014 m. spalį ES patvirtinto planus iki 2030 m. 40% sumažinti išmetamųjų ŠESD kieki, o 27% energijos gaminti iš atsinaujinančių energijos išteklių.¹²¹ Jei apie „Skėčio“ koaliciją šiame etape kalbėti sudėtinga¹²², tai G-77 niekur nedingo. Nors ŠESD kiekio mažinimas buvo svarbiausias tarptautinių derybų dėl klimato kaitos Limoje klausimas, G-77 narės Kinija ir Afrikos grupė (AGN) pasistengė atsakyti sukurdamos savąją susitarimo viziją, labiau akcentuojančią besivystančių šalių ekonomikų ir infrastruktūrų prisitaikymo prie klimato kaitos bei šių priemonių finansavimo aspektus.¹²³ Tačiau svarbiausia, kad 2014 m. lapkritį, prieš pat Limos konferenciją, Kinija ir JAV priėmė ilgai lauktą, nors ir dvišalį susitarimą, kuriuo abi susitarė sumažinti ŠESD emisijas. Netikėtas dviejų didžiausių teršėjų pasaulyje proveržis, apie kurį buvo paskelbta paskutinę B.Obamos vizito Kinijoje dieną, iškart buvo pramintas „istoriniu žingsniu“: JAV nusistatė sau tikslą iki 2025 metų ŠESD išmetimą sumažinti

¹¹⁷ Anup Shah, „COP19 - Warsaw Climate Conference.“ *Global Issues*, 2013.

<<http://www.globalissues.org/article/803/cop19-warsaw-climate-conference>>[Žiūrėta 2017-05-03].

¹¹⁸ UNFCCC, „COP Report of the Conference of the Parties on its nineteenth session, held in Warsaw from 11 to 23 November 2013.“ <<http://unfccc.int/resource/docs/2013/cop19/eng/10a01.pdf#page=3>>[Žiūrėta 2017-05-03].

¹¹⁹ Ten pat.

¹²⁰ Hermann Ott et al., „Lima Climate Report – COP20 Moves at Snails’ Pace on the Road to Paris.“ Wuppertal Institute for Climate, Environment and Energy, 2014, 4.

¹²¹ European Commission, „Climate action: 2030 climate & energy framework,“ 2014.

<https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en>[Žiūrėta 2017-05-02].

¹²² Po COP15 „Skėčio“ valstybių koalicija nebuvo oficialių derybų dalyvė, nors besivystančias ne ES šalis *de facto* atstovavo JAV. Vishva Mohan, „Lima COP20: Deep divides on key issues.“ *The Economic Times*, 2014.

<<http://economictimes.indiatimes.com/news/environment/the-good-earth/lima-cop20-deep-divides-on-key-issues/articleshow/45436856.cms>>[2017-04-30].

¹²³ Aleah Loney, „COP20 in Lima: Actions and Finance but no Action on Finance.“ The Council of Canadians, 2014. <<https://canadians.org/blog/cop20-lima-actions-and-finance-no-action-finance>>[Žiūrėta 2017-05-04].

26-28 %, palyginus su 2005 m. lygiu. Pažymėtina, kad tai buvo žymiai didesnis taršos sumažinimas nei B. Obama žadėjo Kopenhagoje (2009 m. JAV apsiribojo 17% mažesniais išmetimais iki 2020 m.). Iš savo pusės, Kinija užsibrėžė uždavinį pasiekti šalies pramonės taršos piką iki 2030 metų arba, esant palankioms ekonominėms sąlygoms, dar anksčiau. Be to, Kinijos vadovas Xi Jinpingas įsipareigojo sumažinti Kinijos emisijas iš akmens anglies pramonės, 20% padidinant vėjo ir saulės energijos pajėgumus, bei pažadėjo skirti daugiau lėšų su klimato kaitos iššūkiais susiduriančioms skurdesnėms šalims.¹²⁴ Šiame kontekste verta kiek užbėgti už akių ir išskirti ne mažiau įspūdingus kitos svarbios G-77 bloko narės Indijos preliminarinius įsipareigojimus. Galima spėti, kad dėl plačiai nuskambėjusio dialogo tarp JAV ir Kinijos, Indijos premjeras skubiai paviešino Indijos įsipareigojimus iki 2030 m. 40% šaliai reikiamos elektros pasigaminti atsinaujinančiais ištekliais. 2015 m. plačiai nuskambėjo ir mintis kurti saulės energetikos aljansą, kurio tikslas – išvystyti saulės energetiką, jog ši būtų prieinama visiems Indijos gyventojams.¹²⁵ Taigi, augant didžiųjų teršėjų solidarumui, tapo vis lengviau įveikti kolektyvinio veiksmo dilemas.

Optimizmą klimato kaitos švelninimo atžvilgiu įtvirtino COP20 sutarimai. Viena vertus, „Limos raginimu veiksams dėl klimato“ pramintas dokumentas paklojo pamatus tolesniam šalių bendradarbiavimui Paryžiaus klimato konferencijoje. COP20 nustatė „bendrą, nors ir diferencijuotą šalių atsakomybę“ apsispręsti iki 2015 m. kovo mėnesio, kaip ir kiek kiekviena JT Klimato konvencijos narė konkrečiai prisidės prie bendro ŠESD emisijų mažinimo tikslo.¹²⁶ Antra vertus, Limoje parengta JT ataskaita parodė, kad prisitaikymui prie klimato kaitos reikalingos lėšos yra triskart didesnės, nei buvo skaičiuota iki tol. Dar Kopenhagos konferencijoje 2009 m. išsivysčiusios šalys įsipareigojo iki 2020 m. besivystančių šalių prisitaikymui prie klimato kaitos kasmet skirti 100 mlrd. dolerių. Tačiau 2014 m. duomenimis, įnašai į šį fondą buvo gerokai kuklesni – apie 2.3 mlrd. dolerių.¹²⁷ Tad ginčai atsinaujino, kai paramos gavėjos pareikalavo aiškumo, kaip įsipareigojusios valstybės surinks reikalingą finansinę paramą ir užtikrins, jog šios finansinės prievolės taptų teisiškai įpareigojamos. Nemažai įtampų sukėlė nauja, „praradimų ir žalos“ mechanizmo idėja: G-77 ir Kinija akcentavo, jog šalims, dažnai kenčiančioms nuo ekstremalių gamtos reiškinių,

¹²⁴ Mark Landler, „U.S. and China Reach Climate Accord After Months of Talks.“ *The New York Times*, 2014. <https://www.nytimes.com/2014/11/12/world/asia/china-us-xi-obama-apec.html?_r=0>[Žiūrėta 2017-05-05].

¹²⁵ Nitin Sethi, „India's energy mix to have 40% renewable sources by 2030.“ *Business Standard*, New Delhi, 2015. <http://www.business-standard.com/article/economy-policy/india-s-energy-mix-to-have-40-renewable-sources-by-2030-115092200057_1.html>[Žiūrėta 2017-05-03].

¹²⁶ UNFCCC Press release, „Lima Call for Climate Action Puts World on Track to Paris 2015,“ 2014. <<http://newsroom.unfccc.int/lima/lima-call-for-climate-action-puts-world-on-track-to-paris-2015/>>[Žiūrėta 2017-05-05].

¹²⁷ Suzanne Goldenberg, „Lima climate summit extended as poor countries demand more from rich.“ *The Guardian*, 2014. <<https://www.theguardian.com/environment/2014/dec/12/lima-climate-change-talks-stumble-cash-emissions-cuts>>[2017-05-06].

reikalingas instrumentas, atliekantis mokslinius tyrimus ir kompensuojantis audrų, sausrų ir kitų klimato kaitos padarinių sukeltus nuostolius. JAV šiuo klausimu neskubėjo įsipareigoti.¹²⁸ Taigi pastebimiausia įtampa tarp JAV, G-77 ir ES tebeegzistavo dėl finansų. Nepaisant JAV spaudimo atmesti G-77 pasiūlymus, galiausiai jie buvo palikti sekančiam klimato derybų raundui Prancūzijoje.

Apibendrinant šią dalį, galima teigti, kad tarptautinių veikėjų lūkesčiai prieš Paryžiaus klimato konferenciją buvo kur kas pozityvesni, nei Kopenhagos atveju. Paskutinėje derybų tarpinėje stotelėje Limoje buvo padėti pagrindai skirtingiems, bet visuotiniams šalių įsipareigojimams nuo 2020-ųjų riboti planetos atmosferos taršą. Esminę rolę šiame procese, be abejonės, suvaidino JAV ir Kinijos iniciatyvos. Jos skatino veikėjų pasitikėjimą, kad bus elgiamasi sąžiningai ir pagaliau bus imamasi rimtų veiksmų pažaboti klimato kaitą. Kita vertus, ES ir nemažos dalies besivystančių valstybių telkiamasis bendram tikslui realizuoti taip pat davė savo vaisių. Kadangi daugiau nei pusė Paryžiuje dalyvausančių valstybių nuosekliai pasisakė už tai, kad ŠESD pikas turi baigtis kiek įmanoma anksčiau, susikūrė stipresnė, labiau klimato kaitos pažeidžiamų šalių interesus atstovaujanti jėga – vadinamoji Plačios ambicijos grupė (*High Ambition Coalition*).¹²⁹ Tapo aišku – jei ši grupė nebus pernelyg išskaidyta, daugiau nei trečdalis pasaulio valstybių kalbės vienu balsu Paryžiuje. Sprendžiant iš tokių duomenų, atrodė, kad tai sudarys prielaidas išvengti chaoso ir taip palengvins derybininkų bendradarbiavimą.

3.4. Paryžiaus klimato konferencija pagal elnio medžioklės scenarijų

Pasaulinės derybos dėl konkrečių klimato kaitos stabdymo tikslų ir tam būtinų lėšų prasidėjo 2015 m. lapkričio 30 d. Paryžiuje, 21 kartą organizuotoje JT Klimato kaitos konferencijoje (COP21). Dalyvauti viršūnių susitikime nuo pat pradžių atvyko net 147 valstybių vadovų, nuo mažiausių Ramiojo vandenyno salų iki JAV, Kinijos, Indijos bei Vokietijos politinių lyderių. Dauguma jų dvi savaites trukšiančias Paryžiaus derybas vadino paskutine galimybe išvengti pražūtingų klimato pokyčių, o JT Generalinis sekretorius kvietė ieškoti kompromiso ir, jei prireiks,

¹²⁸ Ed King, „US, EU considering loss and damage options for Paris deal.“ *Climate Home*, 2015. <<http://www.climatechangenews.com/2015/09/03/us-and-eu-to-accept-need-for-climate-compensation-in-paris-deal/>>[Žiūrėta 2017-05-04].

¹²⁹ Bailiwick Express, „Paris climate talks: Who are the 'high ambition coalition' and what do they want from the world?“ 2015. <<http://www.bailiwickexpress.com/jsy/life/current-affairs/paris-climate-talks-who-are-high-ambition-coalition-and-what-do-they-want-world/>>[Žiūrėta 2017-05-07].

būti lankstesniems, tam kad būtų parengtas galutinis ir ambicingas klimato susitarimas.¹³⁰ Tokia tarptautinių veikėjų demonstruojama vienybė pažadino viltį, kad buvo išmoktos Kopenhagos konferencijos pamokos. Buvo teigiančiųjų, jog prie pozityvesnės susitikimo atmosferos prisidėjo tai, kad taršos mažinimo ir prisitaikymo prie klimato kaitos planus pačios šalys galėjo pateikti savanoriškai (susipažinti su pagrindinių šalių suplanuotais įsipareigojimais galima priede esančioje 4 lentelėje). Kiti argumentavo, jog vis daugiau žmonių pasaulyje įsitikina, kad klimato kaitos grėsmė yra reali ir pavojinga žmonijos gerovei. Be to, po COP21 išvakarėse įvykusių teroro išpuolių Prancūzijoje pastebimai išaugo žiniasklaidos susidomėjimas įvykių eiga Paryžiuje.¹³¹ Taigi joks kitas pasaulio lyderių susitikimas aplinkosaugos klausimais dar nebuvo sulaukęs tiek dėmesio, kiek COP21.

Netrukus nuomonės apie derybų eigą išsiskyrė, nes buvo ir džiuginančių, ir nerimą keliančių aspektų. Pirma, įpusėjus COP21 paviešintame juodraštiname dokumento variante buvo daug neaiškumų: tekste minimas klimato neutralumas, bet formuluotė, turinti išspręsti ginčą dėl pagrindinio temperatūros parametro, vėlgi išliko ganėtinai aptaki.¹³² Labiausiai klimato pokyčių pažeidžiamos šalys, su ES susibūrusios į Plačios ambicijos grupę, uoliai stengėsi sutarti, jog siekis stabdyti klimato atšilimą 2°C yra nepakankamas. Dėl to klimatui neturi būti leista atšilti daugiau negu 1,5°C, lyginant su padėtimi iki pramonės revoliucijos.¹³³ Tuo tarpu didžiosios G-77 teršėjos, tarp jų Kinija ir Indija, priminė seną besivystančių šalių nuogastavimą, kad kova su klimato kaita neturėtų atimti iš jų teisėto siekio mažinti skurdą ir, deginant iškastinį kurą, kelti ekonomikos bei pragyvenimo lygį. Vadinasi, jos pageidavo švelnesnio susitarimo rodiklio – 2°C.¹³⁴ Pasak žinovų, prieš COP21 daugiau kaip 170 šalių buvo pateikusios savo klimato kaitos švelninimo priemonių planus, kurie paveiktų 95% išmetamų ŠESD kiekio. Vis dėlto, daugumos pastangos geriausiu atveju vertintinos vidutiniškai, nes net jei šalys per sutartą laikotarpį realizuotų individualius pažadus, iki šimtmečio pabaigos vidutinė planetos metinė temperatūra vis tiek pakiltų beveik 3 °C, ar net 6°C.¹³⁵

¹³⁰ JT Generalinio Sekretoriaus Ban Ki-Moono kalba JT klimato konferencijoje Paryžiuje, 2015.

<http://unfccc.int/files/meetings/paris_nov_2015/application/pdf/sg_statement_to_leaders_30_nov_2015.pdf>[Žiūrėta 2017-04-10].

¹³¹ Matt McGrath, „COP21: Paris climate deal 'more likely' after terror attacks.“ *BBC*, 2015.

<<http://www.bbc.com/news/science-environment-34950442>>[Žiūrėta 2017-05-06].

¹³² UNFCCC, „Draft Paris Outcome: Revised draft conclusions proposed by the Co-Chairs“, 2015.

<https://unfccc.int/files/bodies/awg/application/pdf/draft_paris_outcome_rev_5dec15.pdf>[Žiūrėta 2017-04-30].

¹³³ Thomas Hirsch, „The Role of Alliances in International Climate Policy after Paris.“ Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Perspective, 2016, 3.

¹³⁴ Kerstine Appunn, „COP21 – Day 4: Slow progress, transport and the German COP slogan.“ *Clean Energy Wire*, 2015. <<https://www.cleanenergywire.org/news/cop21-day-4-slow-progress-transport-and-german-cop-slogan>>[Žiūrėta 2017-05-06].

¹³⁵ Michael Le Page, „Paris climate summit: Earth may warm by 6°C – even with a deal.“ *New Scientist*, 2015.

<<https://www.newscientist.com/article/dn28612-paris-climate-summit-earth-may-warm-by-6c-even-with-a-deal/>>[Žiūrėta 2017-05-07].

Be to, nemaža dalis savanoriškų nacionalinių įsipareigojimų, kaip ir Kopenhagoje, buvo sąlyginiai, planuoti įgyvendinti esant pakankamai paramai. Mokslo duomenys aiškiai rodė, kad privalu maksimaliai stiprinti klimato kaitos mažinimo tikslus iki 2030 m., kitaip nebus galimybių grįžti prie 2°C tikslo, nekalbant apie 1.5°C. Tad kalbai pasisukus apie konkrečius įsipareigojimus, kaip reikėtų pasiekti bent jau 2°C tikslą, ar netgi didinti šalių įsipareigojimus, garsiausiai buvo girdimi Plačios ambicijos grupės bei didžiųjų teršėjų Kinijos ir Indijos argumentai.

Antra vertus, JAV suteikė kiek netikėtą politinį postūmį derybų procesui, viešai prisijungdamos prie Plačios ambicijos grupės.¹³⁶ Viena iš galimų priežasčių, paaiškinančių šį sprendimą, yra faktas, kad palyginti su ankstesniais JT viršūnių susitikimais, 2015 m. buvo pirmieji metai moderniais industriniais laikais, kai anglies dvideginio išmetimas į atmosferą šiek tiek sumažėjo, o atsinaujinančioji energetika – gerokai atpigo.¹³⁷ Spartėjant atsinaujinančių energijos šaltinių plėtrai ir konkurencingumui, daugeliui šalių atsirado paskata sekti dauguma ir dėti daugiau pastangų mažinti taršą. Tad ir klausimas, kas padengs anglies dvideginio ir kitų ŠESD ribojimo kaštus, tapo kaip niekad mažiau aktualus. Iš kitos pusės, buvo aiškiai suvokta, kad COP21 yra beprecedentis istorinis šansas teisiškai įpareigoti tokias pasaulio valstybes kaip Kinija ir Indija mažinti be perstojo augančias ŠESD emisijas.¹³⁸ Greta to, vidaus politikos metmenyse pateikiami JAV interesai klimato kaitos atžvilgiu atrodė stebėtinai panašūs į visos Plačios ambicijos grupės interesus – vien 2012 m. JAV išleido gerokai daugiau kaip 100 mlrd. dolerių klimato kaitos sąlygotų stichinių nelaimių pasekmių likvidavimui.¹³⁹ Kad ir kaip ten būtų, JAV iškart ėmė vaidinti svarbų vaidmenį koalicijoje: B. Obama ir JAV valstybės sekretorius Johnas Kerry ne tik susitiko su valstybių, įsikūrusių žemose salose lyderiais, pabrėždamas JAV įsipareigojimus padėti tiems, kurie yra labiausiai pažeidžiami klimato pokyčių, bet ir vedė dvišales derybas su svarbiausiomis oponentėmis Kinija, Indija ir Brazilija.

Iš pirmo žvilgsnio pagrindo sunykti šalių nesutarimams nebuvo. Derybų procesą toliau stabdė giliai išsiskniję nesutarimai tarp didžiausių pasaulio teršėjų. Akivaizdžiausiu pavyzdžiu galima išskirti žaliosios ekonomikos transformacijos punktą. COP21 iš esmės vieningai sutarta, jog susitarimą patvirtinusiose šalyse turės būti investuojama į mažai taršias technologijas, palaiptai

¹³⁶ Matt McGrath, „COP21: US joins 'high ambition coalition' for climate deal.“ *BBC*, 2015. <<http://www.bbc.com/news/science-environment-35057282>>[Žiūrėta 2017-05-07].

¹³⁷ Adnan Z. Amin, „The Falling Costs of Renewable Energy: No More Excuses.“ *The Huffington Post*, 2015. <http://www.huffingtonpost.com/adnan-z-amin/post_10557_b_8600240.html>[Žiūrėta 2017-05-08].

¹³⁸ Lenore Taylor, Fiona Harvey, Adam Vaughan, „Paris climate deal is an 'opportunity to change the world.“ *The Guardian*, 2015. <<https://www.theguardian.com/environment/2015/dec/12/paris-climate-deal-marks-opportunity-to-change-the-world>>[Žiūrėta 2017-05-07].

¹³⁹ National Centers for Environmental Information, „Billion-Dollar Weather and Climate Disasters: Overview,“ 2017. <<https://www.ncdc.noaa.gov/billions/>>[Žiūrėta 2017-05-09].

atsisakant iškastinio kuro ir pereinant prie atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo. Visgi tai didelis iššūkis augančių šalių pramonei, nes noras pagaminti švarią, atsinaujinančią energetiką reikalauja sudėtingų reformų, kurias kažkas turi finansuoti. Todėl kai juodraštiniame susitarimo tekste akcentuotas šalių pažadas pertvarkyti energetiką didesnio energijos gamybos bei vartojimo efektyvumo linkme, nepaaiškinant, nei kada, nei kokie bus konkretūs šalių tikslai¹⁴⁰, atsinaujino ginčai tarp pagrindinių klimato koalicijų lyderių JAV ir Kinijos. Šie nesutarimai, daug metų žlugdę konstruktyvius klimato kaitos pasiūlymus, netruko atsiskleisti viešumoje: Indijos, Kinijos ir Saudo Arabijos diplomatai aršiai kritikavo turtingųjų valstybių „veidmainystę“ reikalaujant naudoti mažiau iškastinio kuro, kai šios užsitikrino kelią į klestėjimą, sudeginusios milžiniškus tokio kuro kiekius. Dėl to indų gamtosaugos ministras reikalavo ištesėti Kopenhagoje duotą išsivysčiusių šalių pažadą finansuoti ir remti technologijų perdavimą besivystančioms šalims, šiam tikslui kasmet mobilizuojant daugiau nei 100 mlrd. dolerių nuo 2020 m.¹⁴¹ Savo ruožtu, J. Kerry pažymėjo, kad tokį reikšmingą, bet demokratų administracijos pasiektą susitarimą vargu ar patvirtins opozicinės respublikonų daugumos kontroliuojamas Kongresas. J. Kerry leido suprasti, kad dėl politinių problemų JAV greičiausiai nenorės, kad Paryžiaus konferencija priimtų įpareigojančią sutartį su tokiais reikšmingais skaičiais be teisinių garantijų dėl Kinijos ir Indijos veiksmų ateityje. Dėl to, šios taip pat privalančios daryti daugiau, kad būtų pasiektas visuotinis konsensusas.¹⁴²

Padėtis ėmė krypti į gerąją pusę, kai, sekdamas JAV pavyzdžiu, vienu metu prie Plačios ambicijos koalicijos nutarė prisijungti Brazilija¹⁴³, o netrukus – Kanada bei Australija.¹⁴⁴ Didėjant tarptautiniam spaudimui, likusioms G-77 narėms ir Kinijai teko atsisakyti bekompromisės derybinės strategijos ir paskelbti kiek nuosaikesnius reikalavimus.¹⁴⁵ Galiausiai, konferencijos dalyviams buvo pateiktas naujas, priimtinesnis susitarimo projektas.¹⁴⁶ Jame nurodytas kompromisas neleisti klimatui atšilti daugiau negu 2 °C, bet taip pat siekti, kad globalinis atšilimas neviršytų 1,5 °C. Projekto tekste taip pat numatytas bendrų planų peržiūrėjimas ir sugriežtinimas,

¹⁴⁰ UNFCCC, „Draft Paris Outcome: Revised draft conclusions proposed by the Co-Chairs“, 2015.

¹⁴¹ G. Ananthakrishnan, „India wants climate pact to provide clear finance road map.“ *The Hindu*, 2015.

<<http://www.thehindu.com/sci-tech/energy-and-environment/cop21-india-wants-climate-pact-to-provide-clear-finance-road-map/article7967508.ece>>[Žiūrėta 2017-05-07].

¹⁴² Raymond Clemencon, „The Two Sides of the Paris Climate Agreement: Dismal Failure or Historic Breakthrough?“ *Journal of Environment & Development*, 25(1), 2016, 5-7.

¹⁴³ Alex Pashley, „Brazil backs ‘high ambition coalition’ to break Paris deadlock.“ *Climate Home*, 2015.

<<http://www.climatechangenews.com/2015/12/11/brazil-backs-high-ambition-coalition-to-break-paris-deadlock/>>[Žiūrėta 2017-05-09].

¹⁴⁴ Lenore Taylor, „Australia belatedly joins ‘coalition of ambition’ at Paris climate talks.“ *The Guardian*, 2015.

<<https://www.theguardian.com/environment/2015/dec/12/australia-belatedly-joins-coalition-of-ambition-at-paris-climate-talks>>[Žiūrėta 2017-05-09].

¹⁴⁵ Viešojoje erdvėje ėmė dominuoti diskusijos apie 100 mlrd. dolerių vertės pagalbos ir investicijų fondo ir balansavimą tarp ekonominio augimo reikmių ir potencialių tarptautinių sankcijų.

¹⁴⁶ UNFCCC, „Adoption Of The Paris Agreement. Proposal By The President Draft Decision-/CP.21“, 2015. <<https://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09.pdf>>[2017-05-07].

būtinai atsižvelgiant į tuometę pasaulio ekonominę situaciją. Turint galvoje finansinės paramos klausimą, finalinėje Paryžiaus sutartyje liktų dar Kopenhagos susitarime patvirtinta nuostata, kad išsivysčiusios šalys toliau bus lyderės tiek mobilizuojant klimato kaitos švelninimui skirtas lėšas, tiek savanoriškai skirstant paramą skurdžių šalių prisitaikymo rėmimui. Teikti finansavimą žadėta ir po 2020-ųjų.

Taigi gruodžio 12 dieną pasibaigusi Paryžiaus klimato kaitos konferencija pasiekė tai, dėl ko buvo tariamasi daugiau nei du dešimtmečius. Paryžiaus susitarimas tapo pirmuoju pasaulio istorijoje dokumentu, teisiškai įpareigojančiu visas pasaulio valstybes – tiek turtingas, tiek skurdžias – savanoriškai stabdyti visuotinį atšilimą ir imtis priemonių, jog į atmosferą būtų išmetama kur kas mažiau šiltnamio efektą sukeliančių dujų, susidarančių deginant anglis, naftą ir dujas.¹⁴⁷ Tiesa, kad sutartis įgytų teisinę galią, ją turėjo ratifikuoti 55 JT Bendrosios klimato kaitos konvencijos šalys, atsakingos už 55% pasaulyje išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Bet konferencijos dalyvės vienbalsiai patvirtino ryžtą siekti, kad vidutinės pasaulinės temperatūros pakilimas būtų gerokai mažesnis nei 2°C nuo pramoninės revoliucijos pradžios lygio. Toks buvo pagrindinis mažųjų salų gyventojų ir kitų skurdžių bei pažeidžiamų šalių reikalavimas. Kadangi susitarime įtvirtintos solidarumo nuostatos, išsivysčiusioms šalims patikėta pareiga kuo greičiau pereiti prie mažiau aplinką teršiančių technologijų; besivystančioms – pagal savo galimybes aktyviai prisidėti prie atmosferos taršos mažinimo ir projektų finansavimo, taip pat efektyviai įsisavinti teikiamą paramą. Pažymėtina, jog Paryžiaus susitarimas numato nacionaliniu lygmeniu nustatytų veiksmų peržiūrą ir ambiciją. Pradedant nuo 2023 m., šalys kas penkerius metus rengs COP susitikimus, kad įvertintų pasaulines tendencijas, naujausias mokslo žinias bei tolesnius įsipareigojimus. Atsparumas klimato kaitai ir jau nebeišvengiamų klimato kaitos padarinių valdymas taip pat aiškiai atskirti. Pastariesiems klausimams spręsti atsiras tikslinė klimato kaitos nuostolių ir žalos atstatymo programa, o parama skurdžiausių šalių vystymuisi, tikimasi, pasieks žadėtą 100 mlrd. JAV dolerių lygį.

¹⁴⁷ JT Paryžiaus susitarimas, 2015. <http://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf>[Žiūrėta 2017-03-25].

Išvados

Pasaulio istorijoje turbūt dar nebuvo kitos tokios problemos, kuriai spręsti būtų reikėję absoliučiai visų valstybių pasiryžimo ir susitarimo veikti kartu. JT nuo 1995-ųjų kasmet rengė viršūnių susitikimus, kad būtų priimta reali veiksmų programa, kuri mažintų žmonijos poveikį gamtai, tačiau dauguma ankstesnių pastangų buvo nesėkmingos, neįstengus peržengti gilaus atotrūkio tarp turtingųjų ir skurdžių šalių. Natūralu, kad reikalauti iš visų tarptautinių veikėjų vienodai neįmanoma – skiriasi šalių ekonominiai pajėgumai ir sukeliama tarša. Galiausiai, nelengva atrasti atsakymą į istorinio teisingumo keliamą klausimą: kokia išsivysčiusių valstybių atsakomybė? Kieno pramonė labiausiai prisideda prie klimato kaitos ir aplinkos problemų? Aišku viena – atsakymui į aplinkos problemų keliamus iššūkius reikalingas kolektyvinio veikimo dilemos sprendimas. Globalaus ir veikiančio susitarimo, paremto solidarumu, teisingumu, lygybe ir visų dalyvavimu, sėkmė visada priklauso nuo bendro valstybių įsipareigojimo. Tad nuodugni JT klimato kaitos derybų bei susitarimų analizė turi kiek įmanoma detaliau atsižvelgti, kaip vyksta tarptautinių veikėjų tarpusavio sąveika, konkrečiai – koks yra JT veikiančių klimato koalicijų vaidmuo.

Ar JT konferencija dėl klimato bus eilinė, ar taps istorinė, priimanti iš tiesų ateitį keičiančius sprendimus, priklauso nuo šalių tarpusavio pasitikėjimo. Šią tendenciją geriausiai geba iliustruoti elnio medžioklės teorinis argumentas. Kai valstybės mano, kad kiti elgsis sąžiningai, jos seka dauguma ir bendradarbiauja siekiant tvaraus klimato. Kai jos įsitikinusios, kad kiti sukčiauja – sunku tikėtis suderinti skirtingus šalių interesus. Šiame darbe pristatyta analizė žengė toliau ir parodė, kad klimato politikos žaidimas prasideda nuo klimato koalicijų – šalių susivienijimų bendriems aplinkosaugos tikslams įgyvendinti. Be abejo, svarbu, kokias paskatas pagrindinėms grupėms nutraukti vaidus ir ginti interesus bendradarbiavimo keliu suteikia tokių koalicijų lyderės, šiuo atveju, JAV ir Kinija. Bet JT instituciniame lauke valstybės nuolat telkiasi į koalicijas, kad suderintų išsiskiriančius interesus ir užtikrintų visuotinį aplinkosaugos įsipareigojimų laikymąsi. Tai palaipsniui sudaro prielaidas didinti pasitikėjimą ir skatinti bendradarbiavimą tarp valstybių tarptautinėse derybose.

Kaip šis procesas atsiskleidžia praktikoje, iliustruoja šiame darbe nagrinėti Kopenhagos (COP15) ir Paryžiaus (COP21) klimato konferencijų atvejai. Viena vertus, COP15 baigtis parodė, kad tarptautinės aplinkybės „sugauti elnią“ Kopenhagoje buvo itin nepalankios. Apžvelgus šalių derybas, gana aiškiai matyti, jog bendrieji COP15 dalyvių lūkesčiai buvo neigiami. Derėtis skubino 2012 m. pasibaigiantis galioti Kioto protokolas, tačiau JAV ir Kinija, „Skėčio“ ir G-77 koalicijų

lyderės, nebuvo pasiruošusios suteikti Kopenhagos susitarimui teisiškai įpareigojančio dokumento statusą, todėl abi pusės atvirai nepasitikėjo viena kitos veiksmais. JAV nesugebėjo prisiimti didesnių įsipareigojimų ir sudaryti įtikinamų paskatų nutraukti vaidus; Kinija – įrodyti, kad, nors ir savanoriški, taršos šESD mažinimo veiksmai bus iš tiesų įgyvendinami skaidriai. Kita vertus, pagrindinės „Skėčio“ ir G-77 koalicijos nebuvo nei gerai organizuotos, nei vieningos. Tai neskatino tarpusavio pasitikėjimo ir pastebimai apsunkino derybas, nes šalys tiesiog negalėjo įsipareigoti, kad paklus taisyklėms. Ypatingą svarbą ši problema įgavo įpusėjus COP15, kai iš esmės neatstovaujama besivystančių šalių grupė pateikė alternatyvų pasiūlymą dėl bendrų pastangų sumažinti gamtos taršą. Padidėjus atskirų G-77 grupių aktyvumui, senosios klimato koalicijos nespėjo tinkamai suderinti staiga iškilusių skirtingų reikalavimų. Užtuot siekusios kompromiso, valstybės interesus gynė tomis priemonėmis, kurios geriausiai išreiškė jų galią – pasaulio ekonominių galybių derybomis už uždarytų durų. Galiausiai, į Kopenhagos susitarimo tekstą nebuvo įtraukti jokie konkretūs įsipareigojimai, veiksmų planai ar privalomos sutarties sudarymo terminai. Paryžiuje buvo kiek kitaip. Kaip rodo tyrimas, COP21 buvo išmoktos Kopenhagos pamokos: teigiamų lūkesčių suteikė pamažu iškilusi Plačios ambicijos koalicija. Ji sudarė prielaidas besivystančioms ir jau išsivysčiusioms šalims glaudžiau bendradarbiauti ir lengviau sustyguoti kartas nuo karto iškylančius nesutarimus. Ilgainiui susikūrė stipresnė, platesnė bei labiau koncentruota derybinė jėga, atstovaujanti bene visiems reikšmingiems žaidėjams. Tokia situacija paspartino derybas ir, galų gale, politinių bei socialinių sienų nepripažįstančiai klimato kaitos problemai rastas bendras sprendimas – pasaulinis, teisinis pareigas valstybėms suteikiantis Paryžiaus susitarimas.

Tenka pripažinti, jog diplomatinė pergalė Paryžiuje nesustabdys jau įsibėgėjusių globalių klimato pokyčių. Kiek pasikeis Žemės klimatas – pusantrą, dviem ar net trimis laipsniais – priklausys nuo to, kaip per artimiausius dešimtmečius tarptautinė bendruomenė realizuos planus paremti besivystančius kraštus, reformuoti iškastinio kuro pramonę paremtą tarptautinę ekonomiką, investuoti į inovatyvias technologijas, apsaugoti miškų, kurie sugeria didžiąją dalį CO₂, ekosistemas nuo degradacijos bei sunaikinimo. Bandymai atsakyti į šiuos klausimus, žvelgiant iš tarptautinių santykių perspektyvos, neabejotinai palieka daug erdvės tolesniems tyrimams.

PRIEDAI

2 Lentelė. Šalių pasiskirstymas į klimato kaitos koalicijas¹⁴⁸

Pavadinimas	Nariai
a) G–77 ir Kinija	<ul style="list-style-type: none"> • Įkurta 1964 m. Didžiausia koalicija JT, vienijanti 133 besivystančias pasaulio valstybes; • Nors pagrindinę darbotvarkės dalį sudaro Kinijos pozicija, ji nėra oficialiai prisijungusi prie grupės; • Pagal aplinkosaugos problematiką ir vystymosi lygį, grupės viduje išskiriamos pagrindinės atšakos: Afrikos grupė (AGN), naftos eksportuotojai (OPEC), Mažų salų valstybių aljansas (AOSIS), dalies Lotynų Amerikos ir Karibų šalių organizacija (ALBA), didžiųjų besivystančių šalių – Brazilijos, Pietų Afrikos, Indijos ir Kinijos – blokas (BASIC), ir kt.
b) Besivystančios mažų salų valstybės (SIDS) arba (AOSIS)	<ul style="list-style-type: none"> • Įkurta 1990 m. Aljansą sudaro 40 valstybių grupė. Daugiausiai tai mažos, žemai virš jūros iškilusios šalys Afrikoje, Karibuose, Indijoje, Okeanijoje, Viduržemio jūroje, Ramiajame vandenyne ir Pietų Kinijos jūroje; • Išskyrus Bahreiną, visos SIDS narės dalyvauja JT klimato konferencijose kaip Mažų salų valstybių aljanso (AOSIS) dalis.
c) Silpniausiai išsivysčiusios pasaulio šalys (LDC)	<ul style="list-style-type: none"> • Įkurta 1971 m. Apima 48 valstybes, kurios pasižymi dideliu skurdu (BNP vienam gyventojui sudaro 750 dolerių), menkais žmogiškaisiais resursais JT ir dideliu ekonominiu pažeidžiamumu.
d) Europos Sąjunga (ES)	<ul style="list-style-type: none"> • Europos integracijos pradžia - 1952 m; dabar ES apima 28 valstybes, kurioms galioja vidiniai ES aplinkosaugos standartai; • ES yra pripažinta kaip ekonominė regioninės integracijos organizacija, galinti derėtis JT klimato konferencijose kartu su savo valstybėmis narėmis.
e) Valstybių „Skėtis“ (Umbrella Group)	<ul style="list-style-type: none"> • Susiformavo po Kioto protokolo priėmimo 1997 m.; • Tai yra formaliai nesusisaisčiusių, ES nepriklausančių, bet ekonomiškai išsivysčiusių šalių grupė, kuriai paprastai priskiriamos JAV, Australija, Kanada, Japonija, Naujoji Zelandija, Kazachstanas, Norvegija, Rusija, Ukraina ir kt.;

¹⁴⁸ Sudaryta pagal duomenis iš: UNFCCC, Party Groupings, <http://unfccc.int/parties_and_observers/parties/negotiating_groups/items/2714.php>[Žiūrėta 2017-04-18] ir UNEP, „Guide for Negotiators of Multilateral Environmental Agreements,“ 24-26. <<https://www.cbd.int/doc/guidelines/MEAs-negotiators-guide-en.pdf>>[Žiūrėta 2017-04-19].

	<ul style="list-style-type: none"> • 2001 m. JAV pasitraukė iš Kioto protokolo.
f) „Aplinkosaugos vientisumo grupė“ (Environmental Integrity Group (EIG))	<ul style="list-style-type: none"> • Įkurta 2000 m. Jos nariai – Meksika, Lichtenšteinas, Monakas, Pietų Korėja ir Šveicarija.

3 Lentelė. Pagrindinių pasaulio teršėjų įsipareigojimai COP15 iki 2020 m.¹⁴⁹

Valstybė	ŠESD emisijų mažinimo mastas (%)	Pasaulinė emisijų dalis 2005 m. (%)
Kinija	40-45 (BVP vienetai)*	15.1
JAV	17	14.3
ES (27)	20–30	10.6
Brazilija	36-39 **	6.0
Pietų Afrika	34	0.9
Rusija	15-25	4.2
Indija	20-25 (BVP vienetai)*	3.9
Japonija	25	2.8
Kanada	17	1.7
Meksika	30	1.4
Australija	5-25***	1.2

* Kinija ir Indija numatė mažesnes emisijas po penkerių metų, esant stabiliam ekonomikos augimui. Kitaip tariant, sąlyginiam bendrojo vidaus produkto (BVP) vienetai pagaminti būtų sunaudojama atitinkamai apie 40% ir 25% mažiau energijos.

** Brazilija įsipareigojo pristabdyti Amazonės miškų kirtimą tokiu mastu, kuris sąlyginai prilygtų 36–39% mažesnėms emisijoms.

*** Australija numatė apriboti savo pramonės emisijas 25%, lyginant su 2000 m. lygiu, jei COP15 pavyks pasiekti tarptautinį, visas didžiąsias teršėjas teisiškai įpareigojantį, susitarimą. Kitu atveju, emisijos būtų mažinamos 5%.

¹⁴⁹ Šaltiniai: Climate Action Tracker, „Individual country assessments.“ <<http://www.climateactiontracker.org/>>[Žiūrėta 2017-04-24] ir Frank Jotzo, „Comparing the Copenhagen emissions targets.“ *Environmental Economics Research Hub*, Research Report 78, 2010, 27.

4 lentelė. Pagrindinių pasaulio teršėjų įsipareigojimai COP21 iki 2030 m.¹⁵⁰

Valstybė	ŠESD emisijų mažinimo mastas (%)	Pasaulinė emisijų dalis 2012m. (%)
Kinija	60-65 (BVP vienetai)*	24
JAV	26–28	12
ES (28)	40	9
Brazilija	37-43**	6
Pietų Afrika	34	1.1
Rusija	25-30	5,4
Indija	33-35 (BVP vienetai)	6
Japonija	26	3
Kanada	30	2
Meksika	25	1.6
Australija	26–28	1.3

* Kinija įsipareigojo iki 2030 m. bendrojo vidaus produkto (BVP) vienetai pagaminimui sunaudoti 60-65% mažiau energijos nuo 2005 m. fiksuoto lygio; padidinti savo ne iškastinio kuro dalį iki 20 %; išplėsti miškų plotus 4,5 mlrd. kubinių metrų nuo 2005-aisiais fiksuoto lygio.

** Kaip ir 2009 m., Brazilija įsipareigojo pristabdyti Amazonės miškų kirtimą tokiu mastu, kuris sąlyginai prilygtų 37-43% mažesnėms emisijoms.

¹⁵⁰ Šaltinis: Climate Action Tracker, „Individual country assessments.“ <<http://www.climateactiontracker.org/>>[Žiūrėta 2017-05-10].

Literatūros sąrašas

1. Abrams, Evan, „Climate change is the ultimate prisoners’ dilemma.“ *Global Risk Insights*, 2013.<<http://globalriskinsights.com/2013/05/climate-change-is-the-ultimate-prisoners-dilemma/>>[Žiūrėta 2016-05-28].
2. Amin, Adnan Z., „The Falling Costs of Renewable Energy: No More Excuses.“ *The Huffington Post*, 2015.<http://www.huffingtonpost.com/adnan-z-amin/post_10557_b_8600240.html>[Žiūrėta 2017-05-08].
3. Ananthakrishnan, G., „India wants climate pact to provide clear finance road map.“ *The Hindu*, 2015.<<http://www.thehindu.com/sci-tech/energy-and-environment/cop21-india-wants-climate-pact-to-provide-clear-finance-road-map/article7967508.ece>>[Žiūrėta 2017-05-07].
4. Antigvos ir Barbudos ambasadorės Diann Black-Layne pareiškimas G-77 delegacijos vardu 14-oje klimato kaitos konferencijoje Poznanėje, 2008.<<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=081201d>>[Žiūrėta 2017-04-23].
5. Antigvos ir Barbudos nuolatinio ambasadoriaus JT Byron Blake pareiškimas G-77 delegacijos vardu 14-oje klimato kaitos konferencijoje Poznanėje, 2008.<<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=081209> >[Žiūrėta 2017-04-25].
6. Appunn, Kerstine, „COP21 – Day 4: Slow progress, transport and the German COP slogan.“ *Clean Energy Wire*, 2015.<<https://www.cleanenergywire.org/news/cop21-day-4-slow-progress-transport-and-german-cop-slogan>>[Žiūrėta 2017-05-06].
7. Bailiwick Express, „Paris climate talks: Who are the 'high ambition coalition' and what do they want from the world?“ 2015.<<http://www.bailiwickexpress.com/jsy/life/current-affairs/paris-climate-talks-who-are-high-ambition-coalition-and-what-do-they-want-world/>>[Žiūrėta 2017-05-07].
8. Bayne, Nicholas, Stephen Woolcock (sud.), *The New Economic Diplomacy: Decision-making and Negotiation in International Economic Relations*. Ashgate Publishing, 2011.
9. Barkin, J. Samuel, George E. Shambaugh et al., *Anarchy and the Environment: The International Relations of Common Pool Resources*. New York: State University of New York Press, 1999.
10. Barrett, Scott, „Climate Treaties and the Imperative of Enforcement.“ *Oxford Review of Economic Policy*, 24(2), 2008.

11. Bennett, Andrew, Colin Elman, „Case Study Methods in the International Relations Subfield.“ *Comparative Political Studies*, 40(2), 2007.
12. Bidwai, Praful, „The Emerging Economies and Climate Change: a case study of the BASIC grouping.“ *Transnational Institute Working Papers*, 2014.<https://www.tni.org/files/download/shifting_power-climate.pdf>[Žiūrėta 2017-04-21].
13. Binmore, Ken, *Game Theory: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2007.
14. Black, Richard, „Developing countries split over climate measures.“ *BBC*, 2009.<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/8403745.stm>>[2017-04-29].
15. Black, Richard, „Durban: Winners and losers.“ *BBC*, 2011.<<http://www.bbc.com/news/science-environment-16131111>>[2017-05-02].
16. Black, Richard, „Mood mixed as climate summit ends.“ *BBC*, 2008.<<http://news.bbc.co.uk/2/hi/science/nature/7781022.stm>>[Žiūrėta 2017-04-26].
17. Bosetti, Valentina, et al., „Incentives and stability of international climate coalitions: An integrated assessment.“ *Energy Policy*, 55, 2013.
18. Broder, John M., „House Passes Bill to Address Threat of Climate Change.“ *The New York Times*, 2009.<http://www.nytimes.com/2009/06/27/us/politics/27climate.html?_r=0>[Žiūrėta 2017-04-28].
19. Cass, Loren R., *Failures of American and European Climate Policy, The International Norms, Domestic Politics, and Unachievable Commitments*. New York: SUNY Press, 2012.
20. Cheam, Jessica, „Battlelines drawn as “Danish text” revealed.“ *Eco-Business*, 2009.<<http://www.eco-business.com/news/battlelines-drawn-danish-text-revealed/>>[2017-04-28].
21. China View, „Countries gear up for showdown in Copenhagen talks“, 2009.<http://news.xinhuanet.com/english/2009-12/07/content_12601618.htm>[Žiūrėta 2017-04-29].
22. Christoff, Peter, „The Bali roadmap: Climate change, COP 13 and beyond.“ *Environmental Politics*, 17(3), 2008.
23. Clemencon, Raymond, „The Two Sides of the Paris Climate Agreement: Dismal Failure or Historic Breakthrough?“ *Journal of Environment & Development*, 25(1), 2016.
24. Climate Action Tracker, „Individual country assessments.“<<http://www.climateactiontracker.org/>>[Žiūrėta 2017-04-24]

25. Conway-Smith, Erin, „China is surprise good guy at Durban climate conference.“ *Public Radio International*, 2011.<<https://www.pri.org/stories/2011-12-06/china-surprise-good-guy-durban-climate-conference>>[Žiūrėta 2017-05-02].
26. Corn, David, „In Copenhagen, U.S. vs. China.“ *The Atlantic*, 2009.<<https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2009/12/in-copenhagen-us-vs-china/307809/>>[Žiūrėta 2017-04-03].
27. Delbeke, Jos, Peter Vis (sud.), *EU Climate Policy Explained*. Routledge, 2016.
28. DeSombre, Elizabeth R., „Developing Country Influence in Global Environmental Negotiations“ *Environmental Politics*, 9(3), 2000.
29. Dimitrov, Radoslav S., „Inside UN Climate Change Negotiations: The Copenhagen Conference.“ *Review of Policy Research*, 27(6), 2010.
30. Doyle, Alister, „Weather disasters raise conflict risk in multi-ethnic nations: study.“ *Reuters*, 2016.<<http://www.reuters.com/article/us-climatechange-conflict-idUSKCN10525T>>[Žiūrėta 2016-05-26].
31. Egenhofer, Christian et al., „Positive Incentives for Climate Change Action: Some Reflections.“ Centre for European Policy Studies, 5, 2008.
32. El-Badri, HE Abdalla Salem, „OPEC Statement to the United Nations Climate Change Conference (COP17)“, 2011.<http://www.opec.org/opec_web/en/press_room/2707.htm>[Žiūrėta 2017-04-10].
33. European Commission, „Climate action: 2030 climate & energy framework“, 2014.<https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/2030_en>[Žiūrėta 2017-05-02].
34. European Commission, „Climate Action: Kyoto 1st commitment period (2008–12).“<https://ec.europa.eu/clima/policies/strategies/progress/kyoto_1_en>[Žiūrėta 2017-04-25].
35. G-77 ir Kinijos atstovo JT pasisakymas JT Generalinėje Asamblėjoje dėl klimato kaitos, 2008.<<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=080212>>[2017-04-21].
36. Gaast, Wytze van der, *International Climate Negotiation Factors: Design, Process, Tactics*. Springer, 2016.
37. Goldenberg, Suzanne, „Lima climate summit extended as poor countries demand more from rich.“ *The Guardian*, 2014. <<https://www.theguardian.com/environment/2014/dec/12/lima-climate-change-talks-stumble-cash-emissions-cuts>>[2017-05-06].
38. Great Britain: Parliament: House of Commons: Energy and Climate Change Committee, The road to UNFCCC COP18 and beyond– second report of session 2012-13, report, together with formal minutes, oral and written evidence. The Stationery Office, 2012.

39. Grenados ir AOSIS ambasadoriaus JT Angus Friday pareiškimas apie Kopenhagos klimato kaitos konferenciją JT Tarptautinio bendradarbiavimo dėl tvaraus vystymosi Karibų jūros regiono susitikime,
2008.<<https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=255&nr=3311>>[Žiūrėta 2016-05-23].
40. Groen, Lianne, „The European Union at the Copenhagen climate negotiations: A case of contested EU actorness and effectiveness.“ *International Relations*, 27(3), 2013.
41. Hayashi, Chiemi, „Perceived timings of economic crisis and climate change prevent action.“ *The Guardian*, 2013.<<https://www.theguardian.com/sustainable-business/blog/perceived-timing-economic-crisis-climate-change>>[Žiūrėta 2017-04-24].
42. Hanley, Mike, „Which countries emit the most greenhouse gas?“ *World Economic Forum*, 2015.<<https://www.weforum.org/agenda/2015/07/countries-emitting-most-greenhouse-gas/>>[2017-04-18].
43. Hernández, Ariel Macaspac, *Strategic facilitation of complex decision-making – How process and context matter in global climate change negotiations*. Springer, 2014.
44. Hirsch, Thomas, „The Role of Alliances in International Climate Policy after Paris.“ Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) Perspective, 2016.
45. Houser, Trevor, „Copenhagen, the Accord, and the Way Forward.“ Peterson Institute for International Economics, *Policy Brief*, 5, 2010.
46. International Institute for Sustainable Development, „Summary Of The Copenhagen Climate Change Conference.“ *Earth Negotiations Bulletin*, 12(459), 2009.
47. IPCC, „Climate Change 2007: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate.“ IPCC, Geneva, Switzerland, 2007.
48. IPCC, „Climate Change 2014: Synthesis Report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Fifth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate.“ IPCC, Geneva, Switzerland, 2014.<http://www.ipcc.ch/pdf/assessment-report/ar5/syr/SYR_AR5_FINAL_full_wcover.pdf>[Žiūrėta 2017-02-12].
49. Ištrauka iš JAV prezidento Baracko Obamos kalbos Niujorke, Pasaulio lyderių Klimato kaitos suvažiavime 2014 m. rugsėjo 23d.<<https://insideclimatenews.org/breaking-news/20140924/transcript-obamas-speech-climate-change-un>>[Žiūrėta 2017-02-12].
50. Yamin, Farhana, Joanna Depledge, *The International Climate Change Regime – A Guide to Rules, Institutions and Procedures*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.

51. Jayaraman, T., „Post-Durban, India has its task cut out.“ *The Hindu*, 2011.<<http://www.thehindu.com/opinion/lead/postdurban-india-has-its-task-cut-out/article2729539.ece>>[Žiūrėta 2017-05-02].
52. Jakobson, Linda et al, *Towards a new climate regime? Views of China, India, Japan, Russia and the United States in the road to Copenhagen*. Helsinki: Finnish Institute of International Affairs, 2009.
53. Jaura, Ramesh, „Climate Change: Poznan Produces A ‘Vision Gap’.“ *Inter Press Service*, 2008.<<http://www.ipsnews.net/2008/12/climate-change-poznan-produces-a-vision-gap/>>[Žiūrėta 2017-04-26].
54. JAV delegacijos pareiškimas 14-oje klimato kaitos konferencijoje Poznanėje, 2008.<<https://2001-2009.state.gov/g/oes/rls/rm/112621.htm>>[Žiūrėta 2017-04-23].
55. Johnston, Eric, Peter Lee, „The Copenhagen Challenge: China, India, Brazil and South Africa at the Barricades.“ *The Asia-Pacific Journal*, 2010.<<http://apjff.org/-Eric-Johnston/3309/article.html>>[Žiūrėta 2017-04-12].
56. Jotzo, Frank, „Comparing the Copenhagen emissions targets.“ *Environmental Economics Research Hub*, Research Report 78, 2010.
57. JT Bendroji klimato kaitos konvencija, 1992.<http://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf>[Žiūrėta 2017-03-04].
58. JT Generalinio Sekretoriaus Ban Ki-Moono kalba JT klimato konferencijoje Paryžiuje, 2015.<http://unfccc.int/files/meetings/paris_nov_2015/application/pdf/sg_statement_to_leaders_30_nov_2015.pdf>[Žiūrėta 2017-04-10].
59. JT Paryžiaus susitarimas, 2015.<http://unfccc.int/files/essential_background/convention/application/pdf/english_paris_agreement.pdf>[Žiūrėta 2017-03-25].
60. JTBKKK Kioto protokolas, 1998. <<https://unfccc.int/resource/docs/convkp/kpeng.pdf>>[2017-03-04].
61. Jungtinių Tautų Bendroji klimato kaitos konvencija, 1992, 2 straipsnis.<http://unfccc.int/files/essential_background/background_publications_htmlpdf/application/pdf/conveng.pdf>[Žiūrėta 2017-03-05].
62. Kanninen, Markku et al., „Harnessing forests for climate change mitigation through REDD+: challenges and opportunities.“ Kn. Markku Kanninen et al., *Forests and society - responding to global drivers of change*. Vienna: IUFRO, 2010.

63. Khan, Mizan R., „Climate Change, Adaptation and International Relations Theory.“ Kn. Gustavo Sosa-Nunez, Ed Atkins (et al.), *Environment, Climate Change and International Relations*. Bristol: International Relations Publishing, 2016.
64. King, Ed, „US, EU considering loss and damage options for Paris deal.“ *Climate Home*, 2015.<<http://www.climatechangenews.com/2015/09/03/us-and-eu-to-accept-need-for-climate-compensation-in-paris-deal/>>[Žiūrėta 2017-05-04].
65. Kydd, Andrew H., *International Relations Theory: the Game Theoretic Approach*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
66. Kowalzig, Jan, „Climate, Poverty, and Justice: What the Poznan UN climate conference needs to deliver for a fair and effective global deal.“ *Oxfam Briefing Paper*, 124, 2008.
67. Landler, Mark, „U.S. and China Reach Climate Accord After Months of Talks.“ *The New York Times*, 2014. <https://www.nytimes.com/2014/11/12/world/asia/china-us-xi-obama-apec.html?_r=0>[Žiūrėta 2017-05-05].
68. Le Page, Michael, „Paris climate summit: Earth may warm by 6°C – even with a deal.“ *New Scientist*, 2015.<<https://www.newscientist.com/article/dn28612-paris-climate-summit-earth-may-warm-by-6c-even-with-a-deal/>>[Žiūrėta 2017-05-07].
69. Lewis, Joanna I., „China’s Strategic Priorities in International Climate Change Negotiations.“ *The Washington Quarterly*, 31(1), 2007.
70. Loney, Aleah, „COP20 in Lima: Actions and Finance but no Action on Finance.“ *The Council of Canadians*, 2014.<<https://canadians.org/blog/cop20-lima-actions-and-finance-no-action-finance>>[Žiūrėta 2017-05-04].
71. McGrath, Matt, „COP21: Paris climate deal 'more likely' after terror attacks.“ *BBC*, 2015.<<http://www.bbc.com/news/science-environment-34950442>>[Žiūrėta 2017-05-06].
72. McGrath, Matt, „COP21: US joins 'high ambition coalition' for climate deal.“ *BBC*, 2015.<<http://www.bbc.com/news/science-environment-35057282>>[Žiūrėta 2017-05-07].
73. Mohan, Vishwa, „Lima COP20: Deep divides on key issues.“ *The Economic Times*, 2014.<<http://economictimes.indiatimes.com/news/environment/the-good-earth/lima-cop20-deep-divides-on-key-issues/articleshow/45436856.cms>>[2017-04-30].
74. Morin, Jean-Frédéric, Amandine Orsini et al., *Essential Concepts Of Global Environmental Governance*. New York:Routledge, 2015.
75. Narlikar, Amrita (sud.), *Small States in Multilateral Economic Negotiations*. Routledge, 2016.
76. National Centers for Environmental Information, „Billion-Dollar Weather and Climate Disasters: Overview,“ 2017.<<https://www.ncdc.noaa.gov/billions/>>[Žiūrėta 2017-05-09].

77. Newkirk, Vann R., „Is Climate Change a Prisoner's Dilemma or a Stag Hunt?“ *The Atlantic*, 2016.<<https://www.theatlantic.com/notes/2016/04/climate-change-game-theory-models/479340/>>[Žiūrėta 2017-03-06].
78. Olson, Mancur, *The Logic of Collective Action*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1971.
79. Ott, Hermann et al., „Lima Climate Report – COP20 Moves at Snails’ Pace on the Road to Paris.“ Wuppertal Institute for Climate, Environment and Energy, 2014.
80. Pakistano ambasadoriaus JT Jamil Ahmad pareiškimas G-77 delegacijos vardu 13-oje klimato kaitos konferencijoje Balyje, 2007.<<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=071203b>> [Žiūrėta 2017-04-26].
81. Parks, Bradley C., J. Timmons Roberts, „Inequality and the Global Climate Regime: Breaking the North-South Impasse.“ *Cambridge Review of International Affairs*, 21(4), 2008.
82. Pashley, Alex, „Brazil backs ‘high ambition coalition’ to break Paris deadlock.“ *Climate Home*, 2015.<<http://www.climatechangenews.com/2015/12/11/brazil-backs-high-ambition-coalition-to-break-paris-deadlock/>>[Žiūrėta 2017-05-09].
83. Pattberg, Philipp, „The Fewer, The Better. Climate Clubs and Climate Negotiation.“ *The European*, 2013.<<http://www.theeuropean-magazine.com/philipp-pattberg/7680-climate-clubs-and-climate-negotiations>>[Žiūrėta 2017-04-26].
84. Ryan, Damian, „COP21: Delivering on differentiation.“ The Climate Group, 2015.<<https://www.theclimategroup.org/news/cop21-delivering-differentiation>>[2017-04-22].
85. Rosenau, James N., *Along the Domestic-Foreign Frontiers: Exploring Governance in a Turbulent World*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
86. Rosenberg, Matt, "Advantages and Disadvantages of Global Warming. Positive and Negative Effects of Global Warming to People and the Planet." *ThoughtCo*, 2017. <<https://www.thoughtco.com/advantages-and-disadvantages-of-global-warming-1434937/>>[Žiūrėta 2017-03-04].
87. Rosenberg, Norman J. et al., *Greenhouse Warming: Abatement and Adaptation*. Routledge, 2016.
88. Ruggie, John G., „The Social Constructivist Challenge.“ *International Organization*, 53(4), 1998.
89. Sandalow, David B., „Climate Change: Beyond Bali.“ *Brookings*, 2007.<<https://www.brookings.edu/opinions/climate-change-beyond-bali/>>[Žiūrėta 2017-04-24].
90. Sanford, Todd, Peter C. Frumhoff, Amy Luers, Jay Gullede, „The climate policy narrative for a dangerously warming world.“ *Nature Climate Change*, 4, 2014.

91. Schall-Emden, Janine, „Back to the BASIC: Climate Change and Global Governance.“ *European Alternatives*, 2009.<<http://www.euroalter.com/2009/back-to-the-basic-climate-changeand-global-governance/>>[Žiūrėta 2017-04-02].
92. Schlanger, Zoë, „Pentagon Report: U.S. Military Considers Climate Change a 'Threat Multiplier' That Could Exacerbate Terrorism.“ *Newsweek*, 2014.<<http://www.newsweek.com/pentagon-report-us-military-considers-climate-change-immediate-threat-could-277155>>[Žiūrėta 2016-05-26].
93. Scruton, Roger, *How to Think Seriously About the Planet. The Case For An Environmental Conservatism*. Oxford: Oxford University Press, 2012.
94. Sethi, Nitin, „India's energy mix to have 40% renewable sources by 2030.“ *Business Standard*, New Delhi, 2015.<http://www.business-standard.com/article/economy-policy/india-s-energy-mix-to-have-40-renewable-sources-by-2030-115092200057_1.html>[Žiūrėta 2017-05-03].
95. Shah, Anup, „COP19 - Warsaw Climate Conference.“ *Global Issues*, 2013.<<http://www.globalissues.org/article/803/cop19-warsaw-climate-conference>>[Žiūrėta 2017-05-03].
96. Skyrms, Brian, *The Stag Hunt and the Evolution of Social Structure*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
97. Smellie, Patrick, „Four reasons why Copenhagen failed.“ *Business day*, 2010.<<http://www.stuff.co.nz/business/3253590/Four-reasons-why-Copenhagen-failed>>[Žiūrėta 2016-05-26].
98. Soroos, Marvin S., „Global Change, Environmental Security, and the Prisoner's Dilemma.“ *Journal of Peace Research*, 31(3), 1994.
99. Sperling, Frank et al., „Poverty and climate change: reducing the vulnerability of the poor through adaptation.“ OECD, 2003.<<http://www.oecd.org/env/cc/2502872.pdf>>[Žiūrėta 2016-05-26].
100. Sudano respublikos ambasadoriaus Mirghani Ibrahim pareiškimas G-77 delegacijos vardu 15-oje klimato kaitos konferencijoje Kopenhagoje, 2009.<<http://www.g77.org/statement/getstatement.php?id=091207a>>[Žiūrėta 2017-04-27].
101. Taylor, Lenore, „Australia belatedly joins 'coalition of ambition' at Paris climate talks.“ *The Guardian*, 2015.<<https://www.theguardian.com/environment/2015/dec/12/australia-belatedly-joins-coalition-of-ambition-at-paris-climate-talks>>[Žiūrėta 2017-05-09].
102. Taylor, Lenore, Fiona Harvey, Adam Vaughan, „Paris climate deal is an 'opportunity to change the world.“ *The Guardian*,

- 2015.<<https://www.theguardian.com/environment/2015/dec/12/paris-climate-deal-marks-opportunity-to-change-the-world>>[Žiūrėta 2017-05-07].
103. Tanner, Thomas, Leo Horn-Phathanothai, *Climate Change and Development*. Routledge, 2014.
 104. The Economist, „Agreeing upon a timetable: A deal is finally struck in Bali“, 2007.<<http://www.economist.com/node/10309060>>[Žiūrėta 2017-04-23].
 105. The Group of 77 at the United Nations, „About the Group of 77“.<<http://www.g77.org/doc/index.html#aim>>[Žiūrėta 2017-03-10].
 106. The World Bank, „World development report 2010: Development and climate change.“ Washington, DC, 2010.
 107. Third World Network, „Divisive start to Bali climate talks, North presses for new agreement.“ 2007.<<http://www.twn.my/title2/climate/fullpdf/balifullinclcover.pdf>>[Žiūrėta 2017-04-23].
 108. Tobin, Paul, „The Politics of Climate Change: Can a Deal be Done?“ *Political Insight*, 6(1), 2015.
 109. UNEP, „Guide for Negotiators of Multilateral Environmental Agreements“.<<https://www.cbd.int/doc/guidelines/MEAs-negotiators-guide-en.pdf>>[Žiūrėta 2017-04-19].
 110. UNFCCC Press release, „Lima Call for Climate Action Puts World on Track to Paris 2015“, 2014.<<http://newsroom.unfccc.int/lima/lima-call-for-climate-action-puts-world-on-track-to-paris-2015/>>[Žiūrėta 2017-05-05].
 111. UNFCCC, „Adoption Of The Paris Agreement. Proposal By The President Draft Decision-/CP.21“, 2015.<<https://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/109.pdf>>[2017-05-07].
 112. UNFCCC, „Cancun Agreements“, 2010.
<http://unfccc.int/meetings/cancun_nov_2010/items/6005.php>[Žiūrėta 2017-04-30].
 113. UNFCCC, „COP Report of the Conference of the Parties on its nineteenth session, held in Warsaw from 11 to 23 November 2013.“<<http://unfccc.int/resource/docs/2013/cop19/eng/10a01.pdf#page=3>>[Žiūrėta 2017-05-03].
 114. UNFCCC, „Copenhagen Climate Change Conference - December 2009.“<http://unfccc.int/meetings/copenhagen_dec_2009/meeting/6295.php>[Žiūrėta 2017-04-26].

115. UNFCCC, „Draft Paris Outcome: Revised draft conclusions proposed by the Co-Chairs“, 2015.<https://unfccc.int/files/bodies/awg/application/pdf/draft_paris_outcome_rev_5dec15.pdf> [Žiūrėta 2017-04-30].
116. UNFCCC, „Durban: Towards full implementation of the UN Climate Change Convention“, 2011.<http://unfccc.int/key_steps/durban_outcomes/items/6825.php> [Žiūrėta 2017-05-02].
117. UNFCCC, „Proposal from Tuvalu for amendments to the Kyoto Protocol“, 2009.<<http://unfccc.int/resource/docs/2009/cmp5/eng/04.pdf>> [2017-04-29].
118. UNFCCC, „Report of the Conference of the Parties on its fourteenth session, held in Poznan from 1 to 12 December, 2008.<<http://unfccc.int/resource/docs/2008/cop14/eng/07a01.pdf>> [Žiūrėta 2017-04-25].
119. UNFCCC, „Report of the Conference of the Parties on its fifteenth session, held in Copenhagen from 7 to 19 December 2009.<<http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf>> [Žiūrėta 2017-04-29].
120. UNFCCC, „Report of the Conference of the Parties on its thirteenth session, held in Bali from 3 to 15 December 2007.“<<http://unfccc.int/resource/docs/2007/cop13/eng/06a01.pdf#page=3>> [Žiūrėta 2017-04-23].
121. UNFCCC, Party Groupings.<http://unfccc.int/parties_and_observers/parties/negotiating_groups/items/2714.php> [Žiūrėta 2017-04-18]
122. UNFCCC, Status of Ratification of the Convention, 2017.<http://unfccc.int/essential_background/convention/status_of_ratification/items/2631.php> [Žiūrėta 2017-04-18].
123. United Nations Environment Programme (UNEP), „Guide for Negotiators of Multilateral Environmental Agreements.“ United Nations Environment Programme, 2009.<<https://www.cbd.int/doc/guidelines/MEAs-negotiators-guide-en.pdf>> [Žiūrėta 2016-05-26].
124. Vickery Jr., Raymond E., „Why India Is Key to a Climate Change Agreement in Paris.“ *The Diplomat*, 2015.<<http://thediplomat.com/2015/11/why-india-is-key-to-a-climate-change-agreement-in-paris/>> [Žiūrėta 2017-04-20].

125. Vidal, John, „Copenhagen climate summit in disarray after 'Danish text' leak.“ *The Guardian*, 2009.<<https://www.theguardian.com/environment/2009/dec/08/copenhagen-climate-summit-disarray-danish-text>>[Žiūrėta 2017-04-28].
126. Vidal, John, Allegra Stratton, Suzanne Goldenberg, „Low targets, goals dropped: Copenhagen ends in failure.“ *The Guardian*, 2009.<<https://www.theguardian.com/environment/2009/dec/18/copenhagen-deal>>[Žiūrėta 2017-03-03].
127. Vihma, Antto, „Elephant In The Room : The new G77 and China dynamics in climate talks.“ *Briefing Paper*, 62 (6), 2010.
128. Walsh, Bryan, „Obama's Climate Compromise Leaves a Bitter Aftertaste.“ *Time*, 2009.<http://content.time.com/time/specials/packages/printout/0,29239,1929071_1929070_1949012,00.html>[Žiūrėta 2017-04-30].
129. Wang, Chi, *Obama's Challenge to China– The Pivot to Asia*. Routledge, 2016.
130. Wurzel, Rudiger K.W. (sud.), *The European Union in International Climate Change Politics: Still Taking a Lead?* Routledge, 2016.

Summary

Towards the Paris Agreement: Coalitions at the United Nations Climate Change Conferences

Environmental and climate change issues can easily be regarded as the most complex global policy problems. Despite the great attention given to its negative impacts, little in the way of collective international policy has been forthcoming. The 2009 UNFCCC summit in Copenhagen was one of the largest gatherings of world leaders ever. Unfortunately, negotiations were widely perceived as a failure since no legally binding effective solutions to environmental and climate change issues were reached. On the contrary, the Conference of the Parties COP21 in Paris, 2015, has delivered a new global agreement. World powers have prioritised climate change at this major global summit and made significant commitments to reduce their carbon emissions. So why heads of state have not resolved climate change until 2015, given the high political attention, scientific research and resourcing it has received in recent decades?

This paper seeks to provide a game theoretic analysis of the current lack of international policy. A stag hunt game is used as a model to enable relatively simple way of explaining the reason and the manner in which political actors behave on environment policy-related issues. As climate change is really a collective action problem, the root principles of international cooperation need to be addressed. Therefore, this study stresses the role of climate coalitions at the UN Climate change Conferences. Along these lines, it goes into detail as to why, internationally, major coalitions were lacking true commitment to collective action in Copenhagen, yet managed to finish the negotiations in Paris. The way a stag hunt game is applied to the international negotiations situation is that interaction between actors is a very important part of individual motivation to cooperate and follow the rules. Basically, it determines the possibility to overcome the collective action dilemma – the central problem of environmental politics. If the mutual expectations predict a fair strategy of the others, then every country contributes to global policy, that has a significant impact on the reduction of carbon dioxide. The opposite case is defection, where countries are not willing to make the commitments that are necessary in order to actually mitigate climate change. In other words, global actors continue to engage in UN conferences without any significant policy being decided upon, because they have strong incentives to distrust each other.

Using the method of process tracing, the study shows how mutual expectations evolved and were shaped by various climate coalitions at the UN. Firstly, the COP15 setback should be understood in relation to unfavorable trends relating to the global economic crisis. Essentially, to reach a high political level of ambition, also practical commitments by the international community, many developing countries (G-77 and China) called for more funding. So this coalition of developing nations has stressed the importance of industrialised states (US lead so-called „Umbrella“ group and EU) bearing greater responsibility for climate change, given both their historic and current greenhouse gases (GHG) emissions and their superior capacity to respond to climate change. In line with this argument, efforts to both mitigate and adapt to climate change imply the use of a huge amount of resources. As mitigation and adaptation measures involve a huge financial challenge, developed countries' coalitions scrutinised the principles of transparency and accountability. Secondly, the puzzle has been even more complicated due to the fact that major climate coalitions were very fragmented and divided, thus distrustful during the negotiations. Such atmosphere prevented major forces to organize into collective action. Meanwhile, during the COP21 negotiations, the most significant groups were represented through strong, well-organised, thus loyal coalitions. The development of High Ambition Coalition in particular ensured better mutual trust and cooperation between the parties.

Finally, all parties must commit and be willing to take on the costs to make the changes that are needed in order to have an effective agreement that mitigates green house gas emissions. Crucially, cooperation can no longer be dealt without the major emitters (the United States, China and India and etc). Defection is easier in the short run, however, cooperation will have the best overall outcome for all those that are involved in the game. Therefore, response to environmental challenges require not only further technological development and investment, but also a deeper understanding among the political leaders of US and China and their-led climate coalitions.